

COMPOSICIÓ DE LES LLARS A ANDORRA

**Centre de Recerca Sociològica
Institut d'Estudis Andorrans**

INTRODUCCIÓ

La família continua sent una institució bàsica en totes les societats, malgrat que sovint es parla de la “crisi de la família”. Ara bé, l’estructura familiar ha anat evolucionant adaptant-se als canvis socials, econòmics i culturals, i ha donat lloc a una diversificació dels models familiars en les societats modernes.

Els canvis demogràfics,¹ lligats als canvis econòmics i socials, incideixen directament en la composició de la família i determinen la formació, estructura i evolució dels diferents tipus de llars. Així, fenòmens com l’augment de l’esperança de vida i el descens de la natalitat i de la fecunditat, l’endarreriment de la nupcialitat i de la maternitat o l’augment dels divorcis i de la cohabitació, modifiquen el cicle i l’estructura familiar i han comportat la reducció de la mida de les llars, l’increment del nombre de llars unipersonals i l’aparició de nous models familiars. En general, el procés de modernització ha comportat canvis en l’àmbit familiar arran de la pèrdua de funcions de la família i l’individualització (independència respecte la institució familiar), i canvis en les actituds, valors i comportaments individuals i col·lectius. La incorporació de les dones al mercat laboral o l’endarreriment de l’emancipació dels joves, també modifiquen les relacions familiars i les expectatives que les persones tenen respecte la família.

El present estudi pretén aportar dades sobre les llars d’Andorra, la seva composició i característiques, a partir de les dades obtingudes d’una enquesta realitzada a una mostra de 2.106 llars. Així doncs, cal tenir en compte que els resultats que es presenten són estimacions i que el seu valor està afectat per l’error de mostreig. Degut a la manca de dades comparables, no es pot quantificar l’evolució dels diferents tipus de llar en els darrers anys, però les tendències observades en altres països del nostre entorn serveixen de referència per indicar com ha estat aquesta evolució.

S’ha abordat el treball des de l’angle de la llar per ser un concepte més operatiu com a unitat de residència, però no es pot separar de l’estudi de la família. Així, després d’una introducció teòrica en relació als principals conceptes (llar, família, models familiars), s’analitzen un per un els diferents tipus de llar d’Andorra (composició i característiques dels seus membres). En el següent apartat s’analitzen algunes variables de les persones que formen la parella principal (edat, nacionalitat, país d’origen, nivell d’estudis, ocupació i estat civil), i l’herència del capital cultural (nivell d’estudis) entre pares i fills. Finalment, abans de les conclusions, es presenta la part de l’enquesta que fa referència alguns aspectes de la vida familiar.

---

¹ Les transformacions demogràfiques que es van començar a produir en la dècada dels seixanta en els països de l’Europa Occidental (en els països del sud de la Unió Europea es van iniciar a mitjans dels anys setanta) han donat lloc a l’anomenada “Teoria de la Segona Transició Demogràfica” (que alguns autors anomenen segona transició familiar).

FAMÍLIES I LLARS

Segons les definicions censals de l'INE,² la **família** és el grup de dues o més persones que residint al mateix habitatge familiar, estan vinculats per llaços de parentiu, ja siguin de sang (llaços de filiació –pares, fills–, de colateralitat –germans) o polítics (d'aliança) i independentment del seu grau. La **llar** és una unitat econòmica de convivència, que en molts casos està formada per famílies, però que en altres casos està formada per membres no emparentats entre sí. És a dir, que una llar pot ser unipersonal mentre que una família ha de constar almenys de dos membres, i per una altra part, els membres d'una llar multipersonal no han d'estar necessàriament emparentats (amics, companys de pis, etc.), mentre que els membres d'una família sí.

El **nucli familiar** és una unitat intermèdia i correspon a una concepció restringida de la família, limitada als vincles de parentiu més estrets (relació conjugal i/o de filiació). Hi ha quatre tipus de nuclis familiars:

- Matrimoni o parella sense fills
- Matrimoni o parella amb fill/s no aparellats
- Mare amb un o més fills no aparellats
- Pare amb un o més fills no aparellats

En funció de l'existència o no, d'un o varis nuclis familiars, es classifiquen els diferents tipus de llars.

- Llars sense nucli familiar
  - Unipersonals
  - Pluripersonals (amb dues o més persones)
- Llars amb un nucli familiar
  - Parella sense fill/s (amb/sense altres persones)
  - Parella amb fill/s (amb/sense altres persones)
  - Monoparentals: Pares sols amb fill/s (amb/sense altres persones)
Mares soles amb fill/s (amb/sense altres persones)
- Llars amb dos o més nuclis (plurinuclears o múltiples)

La unitat familiar està formada per dues o més persones unides per afecte, matrimoni o filiació, que viuen juntes, posen recursos econòmics en comú i consumeixen conjuntament una sèrie de bens en la seva vida quotidiana; però no tots els membres d'una família viuen en la mateixa llar, ja que aquest concepte també fa referència a relacions de parentiu que van més enllà de la convivència.

Es pot considerar la família com un grup social bàsic creat pels vincles de parentiu o matrimoni que està present en totes les societats, tot i que la seva estructura i el seu paper varia en les diferents cultures. La família també és la institució que connecta als individus i a la societat mitjançant el procés de socialització: és el lloc on es comença a

---

² Instituto Nacional de Estadística: "Definiciones censales básicas" *Censo de Población y Viviendas 2001*. Disponible a <<http://www.ine.es/censo2001/6.pdf>>

construir la identitat social de les persones, de manera que és molt important per a l'organització social i per la psicologia dels individus.³

Així, la família es pot conceptualitzar com a grup social i com una institució.⁴

Com a grup social, es pot analitzar la seva forma i la seva organització: la forma familiar fa referència al conjunt de principis i regles que regeixen la formació, desenvolupament i dissolució del grup familiar, i l'organització de la família fa referència a l'estructuració i funcionament intern (assignació de rols entre els membres de la família, patrons de conducta, jerarquies de poder i els valors que sustenten aquestes relacions).

Per una altra part, es poden analitzar les relacions entre la família com a institució i la resta d'institucions de la societat, és a dir, les seves funcions socials i la interrelació entre l'esfera pública i l'esfera privada (entre la llar i l'entorn comunitari, entre espai domèstic i mercat de treball i entre família i estat del benestar).

Models familiars

Els diversos sistemes familiars que s'han succeït en les societats occidentals responen a diferents models d'ordre social: s'ha passat del model tradicional al fusional (primera transició familiar) i d'aquest al postpatriarcal (segona transició familiar). Aquests tipus de família són models teòrics que no apareixen en forma pura en la realitat, sinó que descriuen els trets fonamentals de l'estructura familiar d'una societat concreta. Com assenyala Flaquer, el que interessa és determinar fins a quin punt aquests models són emergents, dominants o residuals en una col·lectivitat determinada (Flaquer, 1999).

La *família tradicional o institucional*, pròpia de les societats premodernes o en vies de modernització, en les que el mercat i l'estat tenen una presència molt reduïda, és multifuncional (unitat de producció i de consum) i també es caracteritza per la manca de separació entre les esferes pública i privada. Si bé hi ha diferents formes familiars, predomina la família extensa. El patriarcat té una forta presència i les posicions dels membres de la família són adscrites segons els patrons culturals establerts pel sistema de parentesc, independentment dels propis recursos o mèrits dels individus, de manera que predominen els interessos de la "corporació del llinatge" sobre els drets individuals dels seus membres.

Amb el procés de modernització, la família ha anat perdent funcions productives que passen a realitzar institucions formals (a través del mercat i de l'estat) i s'ha "especialitzat" en les funcions reproductives: reproducció física (procreació, manteniment i cria dels fills), reproducció social (transmissió dels valors de la cultura d'una generació a una altra) i reproducció emocional (font d'estabilitat psicològica i benestar emocional). Aquesta primera transició familiar suposa la creació d'un espai domèstic amb valors i normes diferents de l'esfera pública (procés de privatització), i es caracteritza per l'emergència i institucionalització de la *família elemental o nuclear*, formada per pares i fills en procés de maduració cap a l'edat adulta. Aquest model *fusional*, no comporta la igualtat dels seus membres sinó una "complementarietat asimètrica" entre els rols conjugals (el pare-marit té el paper de

---

³ Alberdi, I. (1999): *La nueva familia española*. Madrid, Taurus.

⁴ Flaquer, Ll. (1999): *La estrella menguante del padre*. Barcelona, Ariel.

sustentador i la mare-esposa s'encarrega de les tasques reproductives en l'àmbit domèstic), el que comporta l'exclusió de les dones de l'àmbit públic i les condiona a una relació de dependència econòmica respecte els seus marits.

Segons Parsons⁵, en aquesta etapa d'industrialització la família experimenta una transformació molt important. En primer lloc, s'aïlla de la seva xarxa de parentiu i en segon lloc es redueix la mida del grup domèstic i es passa a una família conjugal i els seus fills. Perd les funcions de producció, les polítiques i les religioses i esdevé tan sols una unitat de residència i consum. Aquest grup ja comparteix les seves responsabilitats financeres i educatives amb altres institucions, i la socialització dels fills i el benestar emocional dels adults esdevé la seva funció principal. Així, la família es basa en el matrimoni que associa companys que s'han escollit lliurement. Els rols masculins i femenins especialitzats contribueixen al manteniment del subsistema familiar en el si del sistema social. Segons la tesi funcionalista de Parsons el pare té un rol instrumental assegurant la relació amb la societat i com proveïdor de béns materials, i la dona té el rol expressiu en l'interior de la família.

En les últimes dècades del segle XX, en les societats industrials més avançades s'estan produint una sèrie de canvis que també es manifesten en el sistema familiar, de manera que si bé el model *fusional* o *nuclear* encara és majoritari, està començant a declinar alhora que emergeix el model de *família postpatriarcal*, caracteritzat per una major autonomia dels cònjuges i on els rols tendeixen a ser més igualitaris. Aquest canvi es produeix per la penetració de l'individualisme dins l'esfera privada, considerant que la finalitat del projecte familiar és que els dos cònjuges obtinguin les màximes recompenses a nivell afectiu i econòmic; si això no s'aconsegueix la unió perd sentit i s'opta pel trencament de la relació. En la família *postpatriarcal* tant l'home com la dona realitzen una activitat econòmica fora de la llar i ingressen tots dos un salari, el que reforça la posició de la dona i incrementa la seva participació en la presa de decisions i el seu poder de negociació (les posicions conjugals deixen de ser adscrites i es negocien en un continuat procés d'ajustament).

En el sistema *postpatriarcal* es constata una tendència a l'extensió de la cohabitació, l'increment de les taxes de divorci i de les famílies monoparentals, i es pot considerar que el nucli bàsic del procés familiar està constituït per la mare i els fills.

Aquestes transformacions dins de la família i del seu paper en la societat han portat a parlar de la "crisi de la família", que s'ha produït en dos moments: un suposa el pas de la família extensa a la família nuclear i comporta la reducció de les funcions de la família, i l'altre suposa una progressiva marginació de la família nuclear i comporta la reducció del nombre i la mida de les famílies:⁶

- El primer cicle s'ha produït amb el procés de modernització i està estretament relacionat amb el desenvolupament del mode de producció capitalista i de l'estat de benestar, que han comportat una progressiva desfamiliarització de la societat. El desenvolupament del mercat i de l'estat ha suposat una important pèrdua de funcions de la família: pèrdua de funcions econòmiques per la separació entre el treball i la llar, pèrdua de la importància del patrimoni familiar per la salarització, i en general transvasament de funcions des de la família a institucions formals (la socialització

⁵ Segalen, M: "Antropología histórica de la familia". Taurus. Madrid, 1992

⁶ Lamo de Espinosa, E.: "¿Nuevas formas de familia?". Claves de la razón práctica, n° 50, marzo 1995.

passa a l'escola o als mitjans de comunicació, la seguretat col·lectiva a la seguretat social pública, l'atenció als malalts als hospitals, etc.).

- El segon cicle ve originat per variables de tipus demogràfic com l'allargament de l'esperança de vida (que redueix la necessitat de reproducció: hi ha menys famílies i aquestes tenen menys fills) i pel descens de la mortalitat infantil (que redueix el temps dedicat a la reproducció, ja que no cal tenir tants fills perquè aquests arribin a l'edat reproductiva). A més, els mètodes de control de la natalitat han permès una planificació familiar.

Segons Lamo de Espinosa, l'anomenada "crisi de la família" no té el seu origen en una suposada "crisi" dels valors o ètica, sinó que són els canvis de la institució familiar els que produeixen una "crisi" dels valors tradicionals al generar nous tipus de relacions socials. Així, més que d'una crisi de la família es tracta d'una crisi de les estructures familiars tradicionals. El resultat és que la societat necessita menys famílies i que es generen noves formes de convivència i de llars (llars unipersonals, cohabitació, famílies recomposades, famílies monoparentals...), passant d'una societat de famílies a una altra d'individus. Una altra conseqüència important ha estat l'alliberament de les dones de la tasca reproductiva, de manera que han pogut incorporar-se al mercat laboral; segons aquest raonament, no és que les dones accedeixin al treball o als estudis perquè abandonen la família, sinó que al no ser tan necessàries per la tasca reproductiva disposen de temps que poden dedicar al treball o als estudis (Lamo de Espinosa, 1995).

En la majoria dels països occidentals, s'observa en els darrers anys una tendència a la disminució de la mida de la família i un increment del nombre de llars, i en aquest sentit es pot parlar de la crisi de les estructures familiars tradicionals, ja que disminueixen les llars extenses (amb un nucli conjugal i altres persones) i les llars múltiples (amb més d'un nucli), i augmenten les llars monoparentals (d'un sol progenitor amb fills), les llars sense nucli familiar i de les llars unipersonals. Així, tot i que les llars amb un nucli conjugal (parella amb o sense fills) són majoritàries, ha disminuït la seva proporció. Si bé és cert que sempre han existit diferents formes familiars (monoparentalitat, famílies reconstituïdes, etc.), en els darrers anys aquestes formes de convivència familiar (les anomenades "noves" formes familiars) han augmentat i s'han legitimat socialment.

Malgrat aquests canvis, la família és un dels valors més apreciats pels ciutadans, fet que es pot explicar per la major necessitat psicològica que es té d'ella, ja que a mesura que els seus membres s'individualitzen i a mesura que perd pes en l'organització social, augmenta la seva importància com a font d'identificació emocional.⁷ Així, la família (junt amb la salut), és l'aspecte més important i valorat en la vida personal de la població andorrana, per sobre del treball, dels amics, del benestar econòmic, de l'oci o de la religió,⁸ resultats molt similars als que es produeixen als països del nostre entorn.⁹

---

⁷ Flaquer, Ll. (1988): *El destino de la familia*. Barcelona, Ariel.

⁸ En l'Observatori del Centre de Recerca Sociològica de l'Institut d'Estudis Andorrans del tercer quadrimestre del 2003, es va demanar a una mostra representativa de la població major de 18 anys que valoressin en una escala de l'1 (poc important) al 10 (molt important), la importància de diferents aspectes de la vida. Els resultats (amb un marge d'error del $\pm 3,5\%$) van ser: família 9,6, salut 9,6, amics 8,0, benestar econòmic 7,8, oci 7,4 i religió 5,5.

⁹ En un estudi del CIS (estudi 2.001 de l'any 1992), en una escala de l'1 al 10 els resultats de la valoració de la importància de diferents aspectes de la vida va ser: família 9,4, treball 7,9, benestar econòmic 7,8, amics 7,7 i religió 5,7.

Com esmentàvem anteriorment, quan es parla de família no tan sols es fa referència als membre que conviu, sinó també a les relacions de parentiu que van més enllà de la convivència (Alberdi, 1999).

Segons estudis realitzats a Catalunya¹⁰, encara que les relacions familiars actualment s'organitzen d'una manera nova basada en la independència residencial, les xarxes de parentiu continuen tenint una gran importància, i esdevenen no tan sols un instrument de sociabilitat i de suport afectiu i psicològic, sinó també un element bàsic de prestacions econòmiques i de cura i assistència personal.

Són diverses les raons que expliquen la importància que assoleixen actualment les relacions intergeneracionals:

- L'allargament de la vida: l'augment de l'esperança de vida incrementa les possibilitats de coexistència de tres generacions, de manera que el nen que neix avui en dia compta amb més avis (fins i tot besavis) que qualsevol avantpassat seu.
- La nova noció de vellesa: el sistema de jubilació obligatòria, la generalització del sistema de pensions i la millora de la salut de la població suposa l'existència d'un nombre elevat de vells "encara joves" amb bones condicions físiques, la qual cosa els permet fer tasques de suport a les generacions posteriors i en la custòdia dels nés.
- Nou paper de la dona: a l'incorporar-se la dona al mercat de treball, cada vegada més ha derivat les tasques d'atenció dels fills a les pròpies mares o sogres.
- Una feble política familiar: com que a molts països, com a Espanya, hi ha mancances públiques es recorre a les relacions intergeneracionals per la cria dels fills.
- L'allargament de l'estada a la casa paterna: si bé el fenomen del retard en l'emancipació juvenil és general per tot Europa, és al Sud d'Europa on es dona amb més intensitat. Les raons per explicar aquest allargament a la llar paterna poden ser des de factors socioeconòmics (atur, retard en l'accés a la primera feina), a raons de comoditat, com a raons de dificultat d'accés a un habitatge (preus cars). En aquest sentit, els joves accepten més la convivència familiar que les generacions precedents i, a més a més, és molt probable que es mostrin més predisposats a acceptar una residència propera a la dels pares en un futur.

En definitiva, la família segueix ocupant un lloc central en l'organització social, s'ha convertit en un espai de protecció de l'individu davant d'una societat competitiva i dura (funcions d'espai protector i suport afectiu i material pels joves que no troben feina, pels vells que no tenen recursos o pels malalts crònics que no poden ser atesos pel sistema sanitari) i té les funcions d'educar l'afectivitat, les emocions, etc. (Cardús, 2000).

---

¹⁰ Roigé, X.: "Les xarxes de parentiu" a Giner, S.: *La Societat Catalana*. Barcelona, Institut d'estadística de Catalunya

LLARS D'ANDORRA

Els diferents tipus de llars es classifiquen a partir de la presència de nuclis familiars. Les llars sense nucli familiar poden ser unipersonals o formades per dues o més persones. Les llars amb nucli familiar s'anomenen extenses quan hi ha el nucli familiar i altres persones que no pertanyen al nucli, i múltiples o plurinuclears quan hi ha més d'un nucli familiar.

És a dir, a més de la presència i nombre dels nuclis familiars, també es poden diferenciar les llars segons la presència o l'absència d'altres persones, de manera que es poden classificar en cinc grans tipus de llar:

- 1) Llars unipersonals: formades per una sola persona.
- 2) Llars sense nucli: compostes per dues persones o més, les quals poden estar emparentades o no però sense formar un nucli familiar.
- 3) Llars nuclears simples: integrades per un nucli familiar amb absència d'altres persones. Posen ser parelles sense fills, parelles amb fills, pares sols amb fills i mares soles amb fills.
- 4) Llars nuclears extenses o ampliades: constituïdes per un nucli familiar amb presència d'altres persones (parelles sense fills amb altres persones, parelles amb fills amb altres persones, pares sols amb fills amb altres persones i mares soles amb fills amb altres persones).
- 5) Llars múltiples: formades per dos nuclis familiars o més.

Seguint aquesta classificació, i a partir de les dades d'una enquesta feta a una mostra representativa de la població, s'observa que la majoria de les llars d'Andorra són llars amb un nucli familiar simple (51% parella amb fills, 23% parella sense fills i 6% monoparental), mentre que el 13% són llars sense nucli familiar (un 11,5% unipersonals i un 1,5% pluripersonals). Les llars nuclears extenses representen un 5% del total i menys d'un 1% tenen més d'un nucli (plurinuclears o múltiples):

És a dir, hi ha molt poques llars en les que no hi hagi algun tipus de forma familiar, ja que el parentiu defineix en la majoria dels casos les relacions de convivència domèstica.

Tipologia de llars d'Andorra

	Freqüència	Percentatge
Unipersonals	243	11,5
Dues o més persones sense relació familiar	18	,9
Dues o més persones amb relació familiar	13	,6
Parella sense fills	492	23,4
Parella sense fills+altres persones	32	1,5
Parella amb fills	1083	51,4
Parella amb fills+altres persones	65	3,1
Mare sola amb fills	117	5,6
Mare sola amb fills+altres persones	15	,7
Pare sol amb fills	10	,5
Pare sol amb fills+altres persones	1	,0
2 nuclis o més	17	,8
Total	2106	100,0

1.- Llars sense nucli familiar

Les llars unipersonals (persones que viuen soles) representen un 11,5% del total de les llars d'Andorra. En els països de la Unió Europea, les llars unipersonals representen més d'una quarta part del total de llars, però hi ha moltes diferències entre els països. Així, Suècia té el percentatge més elevat de llars unipersonals (39,6%), seguit de Dinamarca, Alemanya, Finlàndia i Països Baixos on el nombre de persones que viuen soles és superior al 30%. Els percentatges més baixos de llars unipersonals es troben a Grècia, Portugal i Espanya, encara que està augmentant molt en els darrers anys.¹¹

Per una altra part, només un 1,5% de les llars d'Andorra són llars on conviuen dues o més persones que no formen un nucli familiar (tot i que en alguns casos tenen relació de parentiu).

2.- Llars amb nucli familiar

Un nucli familiar es defineix per relacions conjugals (matrimoni o parella) o de filiació (pare i/o mare amb fill/s), incloent només els fills solters (no aparellats) que viuen a la llar, independentment de la seva edat. Aquest criteri s'adopta per la tendència al retard en l'emancipació dels fills, però també poden ser casos de retorn de fills a la llar d'origen (els casos de convivència de fills adults amb els pares poden encobrir una situació de dependència inversa dels pares cap als fills, sobretot entre els de més edat).

La família uninuclear és el model predominant. A Andorra les llars formades per una parella amb fill/s representen un 54,5% del total (un 51% simples i un 3% d'extenses). La proporció de llars formades per parelles amb almenys un fill també varia en els diferents països de la UE: Espanya té la proporció més alta amb un 56% de les llars formades per parelles amb fills, seguit de Portugal, Grècia i Itàlia. En l'extrem oposat es troben Suècia, Dinamarca i Finlàndia on aquest tipus de llars representen aproximadament un 25% del total de llars.

¹¹ IDESCAT (dades de l'any 1996). Disponibles a: <<http://www.idescat.es/scripts/ETIQ3>>

Les parelles sense fills representen al voltant del 30% de les llars en països com Finlàndia i Suècia, mentre que a Irlanda sols constitueixen el 13%. A Andorra les parelles sense fills representen el 25% de les llars (el 23,4% són parelles soles i un 1,5% amb altres persones).

El pes de les famílies monoparentals varia entre un 11% a Irlanda a un 6% a Dinamarca i majoritàriament (85%) estan constituïdes per mares amb fill/s. En el cas d'Andorra, les llars monoparentals (mares o pares sols amb fills) representen prop d'un 7% del total de llars (un 6% monoparentals simples i menys d'un 1% extenses), de les quals el 92% estan formades per mares amb fill/s.

3.- Llars amb dos nuclis o més

Les llars on conviuen persones que formen més d'un nucli familiar, són molt minoritàries (menys d'un 1% del total de llars d'Andorra).

Si bé en el passat era més habitual la convivència en l'anomenada família extensa, actualment es donen pocs casos de convivència de més d'un nucli familiar en el mateix habitatge, ja que les persones que formen un nou nucli familiar abandonen la llar d'origen, tot i que en molts casos, mantenen entre ells relacions de solidaritat afectiva i/o econòmica.

Nombre de membres de la llar

	Freqüència	Percentatge
1	243	11,5
2	606	28,8
3	594	28,2
4	530	25,2
5 o més	133	6,3
Total	2106	100,0

Pel que fa a la dimensió les llars, un 11,5% de les llars són d'un sol membre (unipersonals), mentre que gairebé un 29% són llars de dues persones, un 28% estan formades per tres persones i un 25% per quatre membres. Només un 6% del total són llars amb cinc persones o més. Segons aquestes dades, el nombre mitjà de persones per llar a Andorra és de 2,9.

Percentatge de llars segons el nombre de persones, any 2001

	Catalunya	Espanya
1	21,4	20,7
2	27,9	25,2
3	22,3	21,1
4	19,8	21,4
5	5,9	7,7
6 i més	2,6	3,9
Total	100,0	100,0

Font: Institut d'Estadística de Catalunya , INE

Comparant amb les dades de Catalunya i Espanya de l'any 2001, a Andorra hi ha menys proporció de llars unipersonals i també menys proporció de les més nombroses (de cinc persones i més), però la mitjana de membres a la llar és similar (aproximadament és de 2,7 en el cas de Catalunya i 2,8 per Espanya).

Durant l'últim decenni a la Unió Europea es constata la tendència cap a la reducció de la dimensió de les llars: el percentatge de llars d'una persona ha augmentat del 22% al 26%, mentre que els de quatre i més persones ha passat del 31% al 25%. Als països mediterranis i Irlanda la mitjana de persones per llar està al voltant de 3 persones, mentre que a Dinamarca, Suècia o Alemanya està al voltant de 2,2 persones.¹²

El fet que en la majoria dels països occidentals cada cop hi hagi menys llars nombroses alhora que augmenta la proporció de llars unipersonals, sembla indicar certa correlació entre el nivell de desenvolupament econòmic i la disminució de la mida de la família. De fet, aquesta és la tendència prevista pels propers anys en les llars europees: el creixement del nombre de llars i la disminució de la seva dimensió mitjana (l'any 1961 els països de la UE-15 tenien 92 milions de llars, amb una mitjana de 3,3 membres per llar, i l'any 1995 ja hi havia 148 milions de llars amb una mitjana de 2,5 membres per llar).¹³

L'increment de les llars unipersonals es produeix per diverses raons. D'una banda, i com a fenomen de major prevalença, té a veure amb l'efecte sociodemogràfic que té en la composició de les llars l'envelliment de la població i l'asimetria que presenta l'esperança de vida per a ambdós sexes. Com que l'esperança de vida femenina és superior a la masculina, i les pautes matrimonials fan que els marits tinguin en la majoria dels casos més edat que les esposes, el resultat és una elevada desproporció de vídues, molt superior al nombre de vidus. En el context ja explicat de recessió de la família extensa, són moltes les vídues que –amb els fills/es ja emancipats– es queden soles a la llar conjugal, tot omplint bona part dels percentatges de llars unipersonals.

Una segona causa principal té a veure amb les dinàmiques de les famílies actuals. Avui dia, les separacions i divorcis augmenten arreu dels països que tenen legalitzada l'opció

¹² Institut d'Estadística de Catalunya. Disponible a <<http://www.idescat.es/estbasiq/decqv/decqv.stm>>

¹³ Eurostat: "Trends in households in the European Union: 1995-2025". *Statistics in focus*. Disponible a: <http://www.eu-datashop.de/download/EN/sta_kurz/thema3/nk_03_24.pdf>

de ruptura matrimonial. En aquests casos, si no es tenen fills/es, o quan aquests queden en custòdia de l'altre cònjuge, s'opta per viure sol/a. En algunes ocasions, aquesta opció esdevé una etapa de transició cap a un segon matrimoni o una segona parella (per bé que, mentre que els homes tendeixen més cap aquesta opció, les dones acostumen a preferir el manteniment de la llar personal, tot i tenir una relació estable –que aleshores es desenvolupa en règim de semicohabitació¹⁴–), però en altres casos la llar unipersonal s'acaba consolidant, o s'hi transforma un cop els fills/es marxen de casa.

Finalment, una tercera font de llars unipersonals, tot i que molt menor que en els altres dos casos, i estructuralment marcada per límits temporals, té relació amb la nova cultura emergent de formació de llars unipersonals inicials, amb caràcter transitori. Parlem de casos de nois i noies joves que decideixen emancipar-se i anar-se'n a viure sols/es. Tot i que de vegades hi ha casos que es poden perllongar bastant en el temps (sobretot si les parelles no es consoliden, o si s'opta per semicohabitar), normalment són llars unipersonals transitòries, que evolucionen cap a llars uninuclears, quan la persona troba una parella estable que es consolida, i decideixen casar-se o cohabitar.

La mida i composició de les llars reflecteix també les condicions de vida d'un àmbit territorial. Per una part és evident que la formació, composició i dissolució de les famílies està condicionada per l'entorn cultural i religiós, però també cal destacar una sèrie de factors econòmics i socials com poden ser la situació del mercat de treball, l'oferta d'habitatges o el sistema de protecció social que condicionen o influeixen en la tipologia de les llars.

En aquest sentit, es distingeix un model de benestar en els països de l'Europa del sud – Espanya, Grècia, Itàlia i Portugal–, en els que es considera que la família és l'encarregada de la provisió del benestar dels seus membres.¹⁵ En aquest context de solidaritat familiar, el rol de la dona és determinant en el desenvolupament de les polítiques de benestar, ja que la seva major dedicació al treball domèstic, a l'atenció als infants, malalts o a la gent gran, actua com amortidor dels menors nivells de protecció socials que es practiquen respecte a altres països europeus.

---

¹⁴ La semicohabitació (també coneguda amb l'acrònim anglès L.A.T. –*Living Apart Together*–) consisteix en mantenir una relació de parella estable, però disposant cadascun dels membres de la seva pròpia llar unipersonal, on viuen sols/es amb independència que es passin períodes de temps a la llar de l'altri.

¹⁵ Moreno, L.: “La “vía media” española del modelo de bienestar mediterráneo”. *Papers*, 63/64, 2001.

Altres dades

Llars i persones:

	Llars	Percentatge llars	Total persones	Percentatge persones	Mitjana membres
Unipersonals	243	11,5	243	4,0	1,0
Dues o més persones	31	1,5	71	1,2	2,3
Parella sense fills	492	23,4	984	16,3	2,0
Parella sense fills+altres persones	32	1,5	98	1,6	3,1
Parella amb fills	1083	51,4	3913	64,7	3,6
Parella amb fills+altres persones	65	3,1	294	4,9	4,5
Mare/Pare sol amb fills	127	6,0	297	4,9	2,3
Mare/Pare sol amb fills+altres persones	16	,8	60	1,0	3,8
2 nuclis o més	17	,8	84	1,4	4,9
Total	2106	100,0	6044	100,0	2,9

Comptabilitzant totes les persones que viuen a les llars, es constata que un 65% de les persones viuen en llars formades per una parella amb fills (si bé aquest tipus de llar representa un 51% del total) i un 16% de les persones viuen en llars de parelles soles (un 23,4% de les llars). També s'observa que només un 4% de les persones viuen soles (si bé un 11,5% de les llars són unipersonals), i prop d'un 5% viu en llars monoparentals (que corresponen a un 6% de les llars).

Mitjana d'edat dels membres de la llar en funció del tipus de llar:

	Persones	Mitjana
unipersonal	243	50,10
dues persones o més	71	35,96
parella sense fills	982	47,77
parella sense fills + altres persones	98	53,13
parella amb fills	3911	30,46
parella amb fills + altres persones	293	39,37
monoparental	297	38,71
monoparental + altres persones	60	45,07
dos nuclis o més	84	43,79
Total	6039	35,66

Comparant la mitjana d'edat de les persones en funció del tipus de llar en què viuen s'aprecien diferències significatives entre cada tipus de llar. Així, la mitjana d'edat de les persones que viuen soles hi ha una proporció important de gent d'edat avançada (la qual cosa suposa un índex més que el fenomen va fortament associat a la viduïtat, com ja havíem esmentat). En canvi, les llars formades per dues o més persones que no formen un nucli familiar tenen una mitjana d'edat dels seus membres similar a la mitjana (gairebé 36 anys). La mitjana d'edat més baixa (30,5 anys) correspon a les llars formades per una parella amb fill/s, atès que la presència d'infants fa disminuir la mitjana, mentre que en el cas de les parelles amb fill/s que conviuen amb altres

persones, la mitjana d'edat és de 39,4 anys. La mitjana d'edat en les llars formades per una parella sense fills amb altres persones (53,1 anys) és la més alta, el que sembla indicar que es tracta de parelles que conviuen amb altres persones d'edat avançada (generalment algun ascendent d'un dels membres de la parella que s'hagi quedat vidu/a o que tingui problemes de dependència). Les parelles soles sense fills també tenen una mitjana d'edat superior al conjunt (47,8 anys) el que indica que moltes són parelles grans, en molts casos amb fills emancipats (niu buit). Pel que fa a les llars monoparentals, la mitjana d'edat és de 38,7 anys que és més alta en el cas de les monoparentals extenses (45,1 anys). Les llars amb dos o més nuclis també una mitjana d'edat de 43,8 anys.

Fills no emparellats

	Freqüència	Percentatge
menor de 18 anys	1227	59,6
de 18 a 24 anys	539	26,2
de 25 a 29 anys	177	8,6
de 30 a 39 anys	67	3,3
major de 40 anys	47	2,3
Total	2057	100,0

La mitjana de fills per llar és 0,96, i si només es consideren les llars amb fills és de 1,59.

La majoria dels fills no emparellats –independentment del tipus de llar– que viuen amb els seus pares, o almenys amb un dels progenitors, són menors d'edat: gairebé el 60% tenen menys de 18 anys, mentre que un 26% tenen entre 18 i 24 anys, un 8% tenen entre 25 i 29 anys i només un 5% són majors de 30 anys. La mitjana d'edat dels fills no emparellats és de 15 anys.

Cal destacar que, la taxa de fecunditat total d'Andorra, anomenada també indicador conjuntural anual de fecunditat o índex sintètic de fecunditat (que expressa el nombre mitjà de fills per dona en edat fèrtil, segons les taxes anuals de fecunditat per edat de la mare), és una de les més baixes d'Europa¹⁶.

En general, la fecunditat real és inferior a la fecunditat desitjada.¹⁷ Aquesta baixa fecunditat es pot relacionar amb l'elevada taxa d'ocupació femenina que hi ha a Andorra i amb la manca de polítiques familiars que promoguin la natalitat (mesures de conciliació de la vida laboral i familiar). La massiva incorporació de la dona en el mercat de treball ha portat com a conseqüència moltes dificultats a l'hora de poder compaginar ambdues esferes, i fa que en molts casos les dones es vegin obligades a

¹⁶ Segons dades del cens de població de l'any 2003 la taxa de fecunditat andorrana és de 1,19 fills per dona en edat fèrtil, el que la situa entre les més baixes dels països europeus, junt a Xipre (1,16), Eslovàquia (1,17) i Txèquia (1,18) i sota de la mitjana de la Unió Europea (EU-15: 1,52, EU-25:1,48). Els països amb la taxa de fecunditat més alta són Irlanda (1,98), França (1,89), Dinamarca (1,76) i Finlàndia (1,76). Font: Eurostat. http://epp.eurostat.cec.eu.int/cache/ITY_OFFPUB/KS-NK-04-013/EN/KS-NK-04-013-EN.PDF

¹⁷ Segons les dades de l'Observatori del tercer quadrimestre del 2002, més de la meitat de la població andorrana pensa que les parelles tenen menys fills dels que voldrien, i un 28% de les persones que tenen fills diuen que els agradaria tenir-ne més.

escollir entre la seva feina o el fills. El resultat és un endarreriment de l'edat de la procreació i una disminució en el nombre de fills per dona.

Evidentment, els canvis de mentalitat i de modes de vida també han incidit en el descens de la natalitat (el 40% de la població andorrana opina que no és imprescindible per la seva realització personal tenir fills).¹⁸

El matrimoni i/o la parella ja no és un sinònim de descendència, i les parelles planifiquen al seu gust aquest aspecte gràcies als moderns mètodes anticonceptius, però també hi ha molts aspectes externs al pur desig de la parella i/o la dona que faciliten o perjudiquen tenir descendència, i que tenen a veure tant amb els estils de vida que predominen avui dia, com amb els requisits mínims (sobretot de confort, seguretat, recursos i estabilitat) que s'autoimposen les parelles actuals com a condicions prèvies a acomplir a l'hora de tenir fills. Així, els fills majoritàriament són fruit d'una decisió conscient dels pares, i el resultat final és que hi ha menys fills però són en més gran proporció desitjats i estan millor atesos, sobretot des del punt de vista material.

---

¹⁸ Observatori tercer quadrimestre 2003.

LLARS UNIPERSONALS

Les llars unipersonals representen un 11,5% de les llars, tot i que només un 4% de la població viu en aquest tipus de llar.

El major percentatge de llars unipersonals en comparació a les monoparentals o a les extenses pot respondre a l'augment de l'esperança de vida, juntament amb l'augment del grau d'autonomia de les persones grans, que també els permet mantenir durant més anys un grau d'independència residencial. Els joves són un altre dels sectors d'edat on ha crescut aquest tipus de llar, per la prolongació del període anterior a la formació de la parella, o bé per l'aparició de noves formes de relacions de convivència, com la semicohabitació ("living apart together"), més desenvolupada als països del nord d'Europa, encara que aquesta situació comença a ser freqüent en els països del sud d'Europa sobretot després d'una separació. El procés d'individualització¹⁹ incideix en l'increment de llars unipersonals, ja que es tendeix cap a estructures de convivència més simples, que comporten una major independència i autonomia personal.

Sexe

	Freqüència	Percentatge
Dona principal	130	53,5
Home principal	113	46,5
Total	243	100,0

Hi ha un 8% més de dones que encapçalen aquestes llars que d'homes, tot i que en comparació amb altres models de família on els percentatges d'uns i altres són bastant desproporcionats, es pot dir que en aquest cas la diferència no és tan gran.

Edat

			Total
	Home	Dona	
18 a 24 anys	7 6,2%	6 4,6%	13 5,3%
25 a 39 anys	48 42,5%	30 23,1%	78 32,1%
40 a 59 anys	36 31,9%	35 26,9%	71 29,2%
més de 60 anys	22 19,5%	59 45,4%	81 33,3%
Total	113 100,0%	130 100,0%	243 100,0%

Com es pot observar és ampli el ventall d'edats en que una persona forma una llar unipersonal, si bé és minoritària la presència de menors de 25 anys (l'edat mitjana de les persones que viuen soles és de 50,1 anys). Les llars unipersonals encapçalades per joves

¹⁹ Individualització entesa com l'autonomització de les persones del seus lligams comunitaris, de manera que tenen una participació directa en l'esfera pública (es relacionen directament amb l'estat i el mercat).

entre 18 i 24 anys que viuen sols representen un percentatge petit, en comparació amb les llars unipersonals formades per persones d'altres edats. En els països del sud d'Europa, degut tant a factors culturals com polítics i econòmics (manca de polítiques familiars, encariment de l'habitatge...), els joves s'emancipen més tard de la llar d'origen, i quan ho fan, majoritàriament és per formar un nou nucli familiar (parella). L'estat civil és un factor determinant en la formació d'aquestes llars.

Pel que fa a les altres franges d'edat s'observen diferències significatives en funció del sexe. Mentre que els homes entre 25 a 39 anys, la majoria solters (el 79% dels homes entre 25 a 39 anys són solters, tot i que una quarta part dels casos hagi reconegut viure en parella anteriorment, mentre tres de cada quatre declara no haver viscut amb ningú), representen el col·lectiu més nombrós de les llars unipersonals formades per homes, les dones de més de 60 anys i vídues són el grup més important de les llars unipersonals femenines. Així, mentre que els homes formen llars unipersonals en edats més joves, les dones ho fan en edats més grans i el factor determinant pel qual succeeix aquest fenomen és l'estat civil.

Estad civil

	Sexe		Total
	Home	Dona	
Solter	65 58,0%	56 43,1%	121 50,0%
Casat per l'església	6 5,4%	1 ,8%	7 2,9%
Casat pel civil	1 ,9%	1 ,8%	2 ,8%
Separat/divorciat	31 27,7%	18 13,8%	49 20,2%
Vidu	9 8,0%	54 41,5%	63 26,0%
Total	112 100,0%	130 100,0%	242 100,0%

Com es pot observar en la taula, en les llars unipersonals hi ha més homes solters (el 58% dels homes pel 43% de les dones) i separats (un 28% dels homes i un 14% de les dones), mentre que hi ha més dones vídues (el 42% de les dones i només el 8% dels homes).

Tot seguit es detallen les dades per franges d'edat, sexe i estat civil:

Entre els 25 als 39 anys: en totes les llars unipersonals, ja siguin d'homes o de dones, predominen els solters (el 79% dels homes i el 83% de les dones, dels quals un de cada quatre declaren haver conviscut amb parelles anteriors), tot i que hi ha un 5% més d'homes separats o divorciats que de dones (el 15% pel 10%).

Entre els 40 als 59 anys: alhora que decreix el percentatge de persones solteres (el 42% dels homes i el 54% de les dones), augmenta de manera accentuada la proporció de divorciats i separats (el 47% dels homes i el 27% de les dones), i de vidus (el 6% dels homes i el 15% de les dones d'aquestes edats).

Majors de 60 anys: els solters experimenten una davallada important, sobretot en les llars femenines, que representen el 12% en relació al 27% de les llars masculines. Les separacions i els divorcis també decreixen molt fins arribar al 7% en les dones, però la proporció d'homes divorciats i separats continuen ocupant un percentatge bastant important, el 32%. La diferència més important entre ambdós sexes és en qüestió de viduïtat. Les llars unipersonals formades per persones de més de 60 anys són encapçalades el 81% per vídues i el 32% per vidus, a causa del diferencial d'esperança de vida masculina i femenina.

Pel que fa a la nacionalitat, gairebé el 49% són espanyols i un 30% són andorrans. També destaca que hi ha més proporció de dones amb estudis primaris o sense estudis (el 50% pel 18% dels homes), mentre que els homes tenen en major proporció estudis secundaris (el 51% pel 27% de les dones), situació que es relaciona amb l'edat més avançada de les dones que viuen en aquestes llars. Això també determina l'activitat laboral, de manera que hi ha més proporció de dones no ocupades (prop del 43% de les dones, pel 17% dels homes).

Resumint, el perfil de solitaris i solitàries és molt diferent. Mentre que els homes tenen percentatges més elevats de vida en solitari que les dones entre el 25 i els 60 anys, degut als divorcis o separacions de parella (hagin estat o no casats) en més del 50% dels casos, en edats més avançades (a partir de 60 anys) és molt més freqüent que ella i no pas ell visqui en una llar unipersonal, a causa de la mortalitat diferencial entre homes i dones en aquesta franja d'edat. Això també es tradueix en que moltes d'aquestes dones són jubilades.

Nacionalitat

	Sexe		Total
	Home	Dona	
Andorrana	27 24,1%	42 32,1%	69 28,4%
Espanyola	47 42,0%	71 54,2%	118 48,6%
Francesa	13 11,6%	8 6,1%	21 8,6%
Portuguesa	13 11,6%	2 1,5%	15 6,2%
Altres	12 10,7%	8 6,1%	20 8,2%
Total	112 100,0%	131 100,0%	243 100,0%

Nivell d'estudis

	Sexe		Total
	Home	Dona	
Estudis primaris i sense estudis	20 18,0%	65 49,6%	85 35,1%
Estudis secundaris o FP	57 51,4%	35 26,7%	92 38,0%
Estudis universitaris	34 30,6%	31 23,7%	65 26,9%
Total	111 100,0%	131 100,0%	242 100,0%

Ocupació

	Sexe		Total
	Home	Dona	
Ocupats	92 82,1%	74 56,5%	166 68,3%
No ocupats i inactius	19 17,0%	56 42,7%	75 30,9%
Nc	1 ,9%	1 ,8%	2 ,8%
Total	112 100,0%	131 100,0%	243 100,0%

LLARS SENSE NUCLI FAMILIAR

Les llars en les que conviuen dues o més persones sense formar un nucli familiar, representen una forma de convivència minoritària, tot i que és una categoria en creixement en el context europeu.

Llars de dues o més persones sense nucli

	Freqüència	Percentatge
Dues o més persones sense relació familiar	18	58,1
Dues o més persones amb relació familiar	13	41,9
Total	31	100,0

Posició dins la llar

	Freqüència	Percentatge
Home principal	15	21,1
Dona principal	16	22,5
Company de pis 1	16	22,5
Company de pis 2	5	7,0
Amic/ ga	2	2,8
Germà/na home principal	8	11,3
Germà/na dona principal	3	4,2
Nét/néta	3	4,2
Nebot/da	1	1,4
Parent sense especificar	1	1,4
Cuidador/a	1	1,4
Total	71	100,0

Aquestes llars sense nucli familiar només representen un 1,5% del total de les llars d'Andorra. D'aquestes, el 58% són llars en les que les persones que hi conviuen no tenen cap relació de parentiu (són companys de pis, amics...), mentre que el 42% són llars formades per persones amb alguna relació familiar (sobretot germans). Si bé les dades d'aquest tipus de llars recollides a l'enquesta no són prou representatives degut als pocs casos registrats, ens permeten fer una aproximació al perfil de les persones que les formen.

Les llars en que conviuen dues o més persones que no formen un nucli familiar responen a diferents situacions socials i personals: es pot tractar d'una forma de convivència més o menys transitòria dels joves després d'emancipar-se de la llar d'origen (per amiatat o acord convivencial, per facilitar l'ocupació de l'habitatge, etc.), una situació a la que s'arriba després de passar per altres formes familiars (després de la dissolució d'una parella) o també pot suposar –entre els que tenen relació familiar– una alternativa al cicle típic de les unitats familiars (pot ser producte de la descomposició d'un nucli o de la composició a partir de familiars que pertanyien a nuclis independents). En algun cas també es pot tractar d'una relació “laboral” o de servei (cuidadors, servei domèstic, etc.)

Total membres

	Freqüència	Percentatge
2,0	22	71,0
3,0	9	29,0
Total	31	100,0

En el 71% de les llars sense nucli familiar hi conviuen dues persones, mentre que en el 29% hi ha tres persones.

Les persones que viuen en aquest tipus de llar tenen les següents característiques sociodemogràfiques: el 52% són homes pel 48% de dones, i són majoritàriament menors de 40 anys (el 20% tenen entre 18 i 24 anys i el 55% entre 25 i 39 anys) i de nacionalitat espanyola (61%). El 25% tenen estudis primaris, pel 35% que tenen estudis secundaris o de formació professional i el 27% que tenen estudis universitaris. També destaca que la majoria (el 80%) són persones solteres, mentre que un 10% són persones vídues i un 7% persones divorciades, a banda d'una minoria (3%) que són persones casades però que viuen separades de la seva parella (segurament de manera provisional i/o per motius laborals).

A Andorra aquest tipus de llars estan formades sobretot per persones que han nascut fora d'Andorra (només un 22,5% són persones nascudes a Andorra), i d'aquests el 53% fa menys de cinc anys que han arribat al país; també destaca que majoritàriament al moment d'arribar a Andorra tenien més de 16 anys. Tot això, sembla indicar que en molts casos es tracta de persones immigrades que han arribat a Andorra per motius laborals i que comparteixen habitatge amb altres persones, formant aquestes llars sense nucli familiar, segurament com a forma de convivència provisional (per compartir les despeses de l'habitatge...).

Així, es tracta d'un tipus de llar poc freqüent a Andorra –on predomina el model de llar amb un nucli familiar format per una parella amb fills–, ja que només una petita part dels joves deixen la llar d'origen per anar a viure amb altres persones si no és amb la seva parella, per formar un nou nucli familiar. També cal assenyalar la dificultat de fixar amb exactitud algunes situacions com el cas dels joves que estan estudiant fora d'Andorra i que, en alguns casos, es considera que formen una llar sense nucli perquè comparteixen un pis amb altres estudiants (encara que alguns poden tornar a la llar d'origen), mentre que en altres casos, tot i que viuen la major part del temps fora d'Andorra, es comptabilitzen com a membres de la llar d'origen.

Sexe

	Freqüència	Percentatge
Home	37	52,1
Dona	34	47,9
Total	71	100,0

Edat

	Freqüència	Percentatge
18 a 24 anys	14	19,7
25 a 39 anys	39	54,9
40 a 59 anys	9	12,7
60 anys i més	9	12,7
Total	71	100,0

País de naixement

	Freqüència	Percentatge
Andorra	16	22,5
Espanya	44	62,0
França	2	2,8
Portugal	2	2,8
Altres	7	9,9
Total	71	100,0

Anys de residència

	Freqüència	Percentatge
menys de 5 anys	29	52,7
de 5 a 9 anys	9	16,4
de 10 a 14 anys	2	3,6
15 o més anys	14	25,5
Ns/nc	1	1,8
Total	55	100,0

* Nascuts fora d'Andorra

Edat arribada Andorra

	Freqüència	Percentatge
menys d'un any	2	3,6
entre 1 i 15 anys	4	7,3
entre 16 i 24 anys	21	38,2
entre 25 i 34 anys	18	32,7
més de 35 anys	9	16,4
Ns/Nc	1	1,8
Total	55	100,0

* Nascuts fora d'Andorra

Estat civil

	Freqüència	Percentatge
Solter	57	80,3
Casat per l'església	2	2,8
Separat/divorciat	5	7,0
Vidu	7	9,9
Total	71	100,0

Nivell d'estudis

	Freqüència	Percentatge
Sense estudis	3	4,2
Estudis primaris	18	25,4
Estudis secundaris	15	21,1
Formació professional	10	14,1
Estudis universitaris	19	26,8
Altres	1	1,4
Ns/nc	5	7,0
Total	71	100,0

Ocupació

	Freqüència	Percentatge
Directius, propietaris i comandaments intermedis	7	9,9
Professionals, tècnics i similars	14	19,7
Personal administratiu i similar	11	15,5
Comerciants, venedors i similars	7	9,9
Personal dels serveis de restauració, personals i seguretat	11	15,5
Qualificats i semiqualficats de la indústria i construcció	5	7,0
Treballadors no qualificats	4	5,6
Altres situacions	2	2,8
Jubilats	9	12,7
Nc	1	1,4
Total	71	100,0

PARELLES SENSE FILLS

Aquest tipus de llar inclou tant les parelles joves que encara no han tingut fills i les parelles que no han volgut o no han pogut tenir fills, com també les parelles de més edat amb fills emancipats que ja no viuen a la llar (niu buit).

Les llars nuclears formades per una parella sense fills representen un 25% de les llars d'Andorra: en el 94% d'aquestes llars es tracta d'una parella sola, mentre que en el 6% del casos conviuen amb altres persones, sobretot amb algun dels pares de l'home o de la dona que formen la parella principal (amb major freqüència de la dona) o algun germà/na.

Parelles sense fills

	Freqüència	Percentatge
Parella sense fills	492	93,9
Parella sense fills+altres persones	32	6,1
Total	524	100,0

Posició dins la llar

	Freqüència	Percentatge
Home principal	32	32,3
Dona principal	32	32,3
Pare mare home principal	7	7,1
Pare mare dona principal	12	12,1
Germà/na home principal	3	3,0
Germà/na dona principal	5	5,1
Nét/néta	1	1,0
Nebot/da	1	1,0
Oncle / tieta home principal	1	1,0
Cosí/na home/dona principal	1	1,0
Amic/ ga	3	3,0
Cuidador/a	1	1,0
Total	99	100,0

* Parelles sense fills amb altres persones

Posició dins la llar

	Freqüència	Percentatge
Home principal	492	50,0
Dona principal	492	50,0
Total	984	100,0

* Parelles sense fills

Analitzant les característiques de les parelles sense fills (només les llars sense altres persones), destaca que hi ha poques parelles menors de 25 anys (un 5%) i que la mitjana

d'edat d'aquestes persones és de 47,8 anys (48,8 anys en el cas dels homes i 46,7 anys en el cas de les dones).

Quant a l'estat civil, el 69% de les parelles estan casades –un 62% per l'església i un 7% casats pel civil– mentre que un 30% són cohabitants o parelles de fet, destacant que la majoria d'aquestes parelles de fet estan formades per menors de 39 anys. El 45% tenen la nacionalitat espanyola i el 36% són andorrans, mentre que un 5% són portuguesos, un 8% francesos i un 7% d'altres nacionalitats. Pel que fa a l'ocupació el 71% dels homes i el 66% de les dones tenen una activitat laboral (un 10% de les dones són mestresses de casa).

Edat parella sense fills

	Sexe		Total
	Home	Dona	
18 a 24 anys	21 4,3%	26 5,3%	47 4,8%
25 a 39 anys	185 37,7%	188 38,3%	373 38,0%
40 a 59 anys	130 26,5%	143 29,1%	273 27,8%
60 anys i més	155 31,6%	134 27,3%	289 29,4%
Total	491 100,0%	491 100,0%	982 100,0%

Estat civil parella sense fills

	Freqüència	Percentatge
Parella de fet	151	30,7
Casat per l'església	305	62,0
Casat pel civil	36	7,3
Total	492	100,0

Ocupació parella sense fills

	Sexe		Total
	Home	Dona	
Ocupats	348 70,7%	326 66,3%	674 68,5%
No ocupats i inactius	139 28,3%	162 32,9%	301 30,6%
Nc	5 1,0%	4 ,8%	9 ,9%
Total	492 100,0%	492 100,0%	984 100,0%

Nacionalitat parella

	Sexe		Total
	Home	Dona	
Andorrana	181 36,8%	170 34,6%	351 35,7%
Espanyola	220 44,7%	221 44,9%	441 44,8%
Francesa	35 7,1%	44 8,9%	79 8,0%
Portuguesa	26 5,3%	22 4,5%	48 4,9%
Altres	30 6,1%	35 7,1%	65 6,6%
Total	492 100,0%	492 100,0%	984 100,0%

PARELLES AMB FILLS

Les llars amb un nucli familiar format per una parella amb fills són el model predominant en la nostra societat, i la major part del cicle vital de les persones es desenvolupa dins d'una llar nuclear: primer durant la fase de dependència infantil i juvenil (respecte la llar d'origen) i després formant un nou nucli familiar. De fet, la formació d'una parella és la manera més tradicional de constitució d'una nova llar.

Les llars formades per una parella amb fills representen el 54,5% de les llars d'Andorra, i és la forma de convivència majoritària, ja que gairebé un 70% de la població viu en aquest tipus de llars (ja sigui com a pare/mare o com a fill/a). En la majoria dels casos es tracta d'un nucli familiar simple (no conviuen amb altres persones que no pertanyen al nucli familiar), i només en un 6% d'aquestes llars són extenses, és a dir, que conviuen amb altres persones (sobretot amb algun dels pares dels membres de la parella o amb algun germà).

Parella amb fills

	Freqüència	Percentatge
Parella amb fills	1083	94,3
Parella amb fills+altres persones	65	5,7
Total	1148	100,0

Posició dins la llar

	Freqüència	Percentatge
Home principal	1083	27,7
Dona principal	1083	27,7
Fill/a	1747	44,6
Total	3913	100,0

* Parelles amb fills

Posició dins la llar

	Freqüència	Percentatge
Home principal	65	22,2
Dona principal	65	22,2
Fill/a	97	33,1
Pare/mare home/dona principal	34	11,6
Germà/na home/dona principal	17	5,8
Nét/néta	2	,7
Nebot/da	6	2,0
Oncle/tieta home/dona principal	3	1,0
Company/a	4	1,4
Total	293	100,0

* Parelles amb fills amb altres persones

Considerant només les llars no ampliades (nucli simple) s'observa que l'edat de la parella principal està concentrada entre els 30 i els 59 anys, amb poca proporció dels grups més joves i dels majors de 60 anys; la mitjana d'edat de la parella principal és de 43,9 anys (la dels homes és de 45,4 anys i la de les dones és 42,4 anys).

El 89% de les parelles amb fills estan casades –un 77% per l'església i un 12% pel civil– i només un 11% són cohabitants (parella de fet). D'aquestes persones, el 45% són espanyols, un 30% andorrans, un 16% portuguesos, un 4% francesos i un 4% d'altres nacionalitats. La majoria (el 86%) tenen una activitat laboral (estan ocupats el 94% dels homes i el 78% de les dones). També es pot observar que el 48% d'aquestes parelles conviuen amb un fill i el 44% amb dos fills (només el 8% conviuen amb tres o més fills), de manera que la mitjana de fills per llar és de 1,6.

Pel que fa a l'edat dels fills, el 64% són menors de 18 anys, el 25% tenen entre 18 i 24 anys, un 8% tenen entre 25 i 29 anys i només un 3% són majors de 30 anys (l'edat mitjana dels fills és de 13,8 anys), i pràcticament el 100% són solters (només hi ha algun cas de separats o divorciats). Majoritàriament (el 78%) són de nacionalitat andorrana i han nascut a Andorra (un 12% són espanyols, un 6% portuguesos un 2% francesos i un 2% d'altres nacionalitats). El 77% són estudiants (inclou els que estan en edat escolar o inferior) i un 22% tenen una activitat laboral, situació que varia en funció de l'edat, ja que augmenta la proporció dels fills que treballen al passar als grups de més edat (a partir dels 25 anys la majoria dels fills estan ocupats), alhora que disminueix la proporció d'estudiants.

Edat parella amb fills

	Sexe		Total
	Home	Dona	
menor de 30 anys	33 3,0%	71 6,6%	104 4,8%
de 30 a 39 anys	301 27,8%	379 35,0%	680 31,4%
de 40 a 49 anys	404 37,3%	407 37,6%	811 37,5%
de 50 a 59 anys	256 23,7%	169 15,6%	425 19,6%
de 60 a 69 anys	62 5,7%	39 3,6%	101 4,7%
major de 70 anys	26 2,4%	17 1,6%	43 2,0%
Total	1082 100,0%	1082 100,0%	2164 100,0%

Estat civil parella amb fills

	Freqüència	Percentatge
Parella de fet	123	11,4
Casat per l'església	834	77,0
Casat pel civil	126	11,6
Total	1083	100,0

País de naixement parella

	Sexe		Total
	Home	Dona	
Andorra	175 16,2%	175 16,2%	350 16,2%
Espanya	630 58,2%	598 55,2%	1228 56,7%
França	46 4,2%	57 5,3%	103 4,8%
Portugal	175 16,2%	168 15,5%	343 15,8%
Altres	57 5,3%	85 7,8%	142 6,6%
Total	1083 100,0%	1083 100,0%	2166 100,0%

Nacionalitat parella

	Sexe		Total
	Home	Dona	
Andorrana	345 31,9%	313 28,9%	658 30,4%
Espanyola	483 44,6%	493 45,5%	976 45,1%
Francesa	37 3,4%	41 3,8%	78 3,6%
Portuguesa	181 16,7%	176 16,3%	357 16,5%
Altres	37 3,4%	60 5,5%	97 4,5%
Total	1083 100,0%	1083 100,0%	2166 100,0%

Ocupació parella

	Sexe		Total
	Home	Dona	
Ocupats	1017 93,9%	846 78,1%	1863 86,0%
No ocupats i inactius	54 5,0%	234 21,6%	288 13,3%
Nc	12 1,1%	3 ,3%	15 ,7%
Total	1083 100,0%	1083 100,0%	2166 100,0%

Nombre de fills

	Freqüència	Percentatge
1	520	48,0
2	475	43,9
3	76	7,0
4	11	1,0
5	1	,1
Total	1083	100,0

Edat fills

	Freqüència	Percentatge
menor de 18 anys	1113	63,7
de 18 a 24 anys	439	25,1
de 25 a 29 anys	136	7,8
major de 30 anys	59	3,4
Total	1747	100,0

Estat civil fills

	Freqüència	Percentatge
Solter	1742	99,7
Casat per l'església	2	,1
Separat/divorciat	3	,2
Total	1747	100,0

País naixement fills

	Freqüència	Percentatge
Andorra	1359	77,8
Espanya	223	12,8
França	28	1,6
Portugal	99	5,7
Altres	38	2,2
Total	1747	100,0

Nacionalitat fills

	Freqüència	Percentatge
Andorrana	1361	77,9
Espanyola	212	12,1
Francesa	27	1,5
Portuguesa	109	6,2
Altres	38	2,2
Total	1747	100,0

Ocupació fills

	Freqüència	Percentatge
Estudiants	1343	76,9
Ocupats	383	21,9
No ocupats i inactius	18	1,0
Nc	3	,2
Total	1747	100,0

Ocupació per edat fills

	Edat				Total
	menor de 18 anys	de 18 a 24 anys	de 25 a 29 anys	major de 30 anys	
Estudiants	1100	218	22	3	1343
	98,8%	49,7%	16,2%	5,1%	76,9%
Ocupats	12	212	106	53	383
	1,1%	48,3%	77,9%	89,8%	21,9%
No ocupats i inactius	1	8	6	3	18
	,1%	1,8%	4,4%	5,1%	1,0%
Nc		1	2		3
		,2%	1,5%		,2%
Total	1113	439	136	59	1747
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Comparant les parelles amb fills amb les parelles sense fill destaca que les parelles amb fills tenen més presència entre els grups d'edat intermedis (el 57% tenen entre els 40 i els 59 anys), que correspon amb l'etapa del cicle familiar de cria dels fills, i molt poc percentatge de majors de 60 anys (només un 7%, enfront del 30% de les parelles sense fills). Això es tradueix en que l'edat mitjana de les parelles sense fills és més alta (47,8 anys) que la de les parelles amb fills (43,9 anys). Aquesta diferència en les edats explica també que hi hagi més proporció de persones ocupades en el cas de les parelles amb fills (el 94% dels homes i el 78% de les dones) que entre les parelles sense fills (el 71% dels homes i el 66% de les dones), i també que hi hagi més persones amb nacionalitat portuguesa entre les parelles amb fills (immigració portuguesa en edat laboral).

També es pot observar que hi ha una major proporció parelles casades entre les parelles amb fills.

Mitjana d'edat

	Home		Dona		Total	
	Mitjana	Persones	Mitjana	Persones	Mitjana	Persones
parella sense fills	48,81	491	46,73	491	47,77	982
parella amb fills	45,36	1082	42,39	1082	43,87	2164
Total	46,44	1573	43,74	1573	45,09	3146

Estat civil

	Parella de fet	Casat per l'església	Casat pel civil	Total
parella sense fills	30,5%	62,2%	7,3%	100,0%
parella amb fills	11,4%	76,9%	11,6%	100,0%
Total	17,4%	72,3%	10,3%	100,0%

LLARS MONOPARENTALS

Com es veurà al llarg d'aquest apartat, ens trobem davant un grup que experimenta processos i situacions molt variades i que no solament són viscuts de maneres diferents pels subjectes que les protagonitzen, sinó que han sigut interpretats de diferents formes pels col·lectius i les societats a les que pertanyen. Fins fa ben poc les diverses situacions monoparentals rebien un tractament molt diferent. Així, davant el respecte i la protecció social de les vídues, les mares solteres han estat objecte del menyspreu i la discriminació social.

Un element que introdueix una especial dificultat en l'acotació de la monoparentalitat és la seva pròpia temporalitat. Les persones poden experimentar al llarg de la vida diverses situacions de monoparentalitat²⁰, ja sigui com a fill o com a progenitor, però generalment representen una fase dins les trajectòries en les que l'individu s'integra en diferents tipus de família. Ens trobem així que no totes les estructures familiars monoparentals tenen un caràcter necessàriament permanent. D'altra banda, vol dir també que qualsevol anàlisi transversal que s'efectuï per analitzar el fenomen de la monoparentalitat, com el que hem realitzat nosaltres, tan sols permetrà captar els casos existents a la data de referència. Només una anàlisi longitudinal ens permetria analitzar quina és la dinàmica de la monoparentalitat a Andorra.

Les llars monoparentals representen gairebé el 7% de totes les llars estudiades. Degut a la manca de dades no es pot fer una estimació de l'evolució d'aquest tipus de llar, però es pot suposar que si en zones veïnes com a Catalunya han augmentat la seva presència en els darrers anys, a Andorra també han experimentat aquest auge. Aquest creixement s'explica en part per la major incidència del divorci i per una altra part pel progressiu envelliment de la població, que per viduïtat pot convertir una llar nuclear en una monoparental. És a dir, a diferència d'altres formes de família, la majoria de llars monoparentals no han escollit aquesta forma de vida, sinó que han anat a parar a ella i es troben immerses en ella degut a factors externs (separació, divorci, viduïtat), que en molts casos romanen en aquest estat només transitòriament, atès encara els pocs casos d'assumir la maternitat una dona sola.²¹

Llars monoparentals

	Freqüència	Percentatge
Mare sola amb fills	117	81,8
Mare sola amb fills+altres persones	15	10,5
Pare sol amb fills	10	7,0
Pare sol amb fills+altres persones	1	,7
Total	143	100,0

²⁰ Fernández Cordón, J. A y Tobio Soler, C.: "Las familias monoparentales en España", Revista de Investigaciones Sociológicas, núm. 83, 1998.

²¹ Tot i que són minoritaris, en alguns països europeus està augmentant el nombre de casos de dones que, a partir de certa edat, si no han consolidat cap relació de parella decideixen tenir fills/es com a mare soltera.

Una primera aproximació al perfil de les persones que formen el nucli monoparental, mostra que sobretot estan formades per mares i els seus fills/es (el 92% són mares soles i només en un 8% es tracta de pares sols). També s'observa que només un 11% d'aquestes llars conviuen altres persones que no formen part del nucli familiar. Aquesta proporció de llars ampliades és més alta que en les llars nuclears formades per una parella (en les que només un 6% dels casos conviuen amb altres persones que no formen part del nucli familiar), possiblement per donar suport al cap de família en matèria ja sigui econòmica o assistencial de cura dels fills, però en comparació amb els països veïns representen pocs casos. Una de les raons per explicar això pot ser que no tinguin família a Andorra.

Nombre de persones a les llars monoparentals

	Freqüència	Percentatge
2	92	64,3
3	35	24,5
4	12	8,4
5 o més	4	2,8
Total	143	100,0

Nombre de fills a les llars monoparentals

	Freqüència	Percentatge
1,00	100	69,9
2,00	33	23,1
3,00	10	7,0
Total	143	100,0

En el 64% de les llars monoparentals hi viuen dues persones, en el 25% tres persones i en l'11% restant quatre o més persones (la mitjana de persones que conviuen en aquestes llars és de 2,5).

El número de fills més freqüent en el si de les famílies monoparentals andorranes és d'un fill, amb el 70% dels casos, en el 23% de les llars monoparentals hi viuen dos fills i finalment en un 7% són 3 fills. La mitjana de fills per llar és d'1,4, lleugerament inferior a la mitjana de fills que viuen en les llars amb dos progenitors (1,6).

Edat pare/mare

	Sexe		Total
	Home	Dona	
18 a 24 anys		1 ,8%	1 ,7%
25 a 39 anys	1 9,1%	5 3,8%	6 4,2%
40 a 59 anys	6 54,5%	83 62,9%	89 62,2%
60 anys i més	4 36,4%	43 32,6%	47 32,9%
Total	11 100,0%	132 100,0%	143 100,0%

Edat fills

	Sexe		Total
	Home	Dona	
menor 18 anys	31 29,2%	22 24,4%	53 27,0%
18 a 24 anys	34 32,1%	34 37,8%	68 34,7%
25 a 39 anys	26 24,5%	18 20,0%	44 22,4%
40 a 59 anys	14 13,2%	16 17,8%	30 15,3%
60 anys i més	1 ,9%		1 ,5%
Total	106 100,0%	90 100,0%	196 100,0%

	Freqüència	Mitjana edat
fill/a viu amb pare/s	196	24,8
mare/pare sol	143	56,7

El 62% dels progenitors tenen entre 40 i 59 anys i el 33% són majors de 60 anys (la mitjana d'edat és de 56,7 anys), mentre que els fills que viuen en les llars monoparentals són majoritàriament menors de 25 anys (el 27% menors de 18 anys i el 35% entre 18 i 24 anys), un 22% tenen entre 25 i 39 anys i un 16% són majors de 40 anys (la mitjana d'edat és de 24,8 anys).

El 49% dels progenitors de les llars monoparentals són vidus, un 41% estan separats o divorciats i un 6% són solters (els que apareixen com a casats tampoc conviuen amb el cònjuge, segurament estan en procés de separació). La proporció més alta de llars monoparentals està formada per dones separades o divorciades de 40 a 59 anys, i per vídues majors de 60 anys. La majoria dels fills són solters (91%), si bé hi ha un 6% de separats o divorciats i un 3% de vidus.

La majoria de casos dels progenitors són espanyols (61%) i nascuts a Espanya, seguits dels andorrans (27%), mentre que hi ha poca proporció de francesos (6%) i portuguesos (2%). Els fills són majoritàriament de nacionalitat andorrana (73%) i nascuts a Andorra, mentre que un 18% són espanyols, un 4% francesos i menys d'un 2% portuguesos.

El fet que una gran part dels progenitors tinguin un nivell d'estudis primaris o no tinguin estudis, respon al gran pes que tenen en les llars monoparentals les persones (majoritàriament dones) majors de 60 anys, que per una qüestió generacional són les que tenen menors nivells formatius.

Evidentment, la situació laboral dels membres de les llars monoparentals varia en funció de l'edat, de manera que la majoria dels progenitors menors de 60 anys treballen, mentre que els majors d'aquesta edat són inactius (jubilats i mestresses de casa). Els fills menors de 18 anys són estudiants (incloent els més petits que encara no van a l'escola), entre els 18 i 24 anys es van incorporant al mercat de treball (el 53% estudia pel 43% que treballa), i a partir dels 25 anys majoritàriament treballen (més del 80%).

Estat civil pare/mare

	Sexe		Total
	Home	Dona	
Solter		8 6,1%	8 5,6%
Casat per l'església	2 18,2%	4 3,0%	6 4,2%
Separat/divorciat	2 18,2%	56 42,4%	58 40,6%
Vidu	7 63,6%	63 47,7%	70 49,0%
Casat pel civil		1 ,8%	1 ,7%
Total	11 100,0%	132 100,0%	143 100,0%

Estat civil per edat pare/mare

	Edat				Total
	18 a 24 anys	25 a 39 anys	40 a 59 anys	60 anys i més	
Solter		2 33,3%	5 5,6%	1 2,1%	8 5,6%
Casat per l'església			6 6,7%		6 4,2%
Casat pel civil	1 100,0%				1 ,7%
Separat/divorciat		4 66,7%	51 57,3%	3 6,4%	58 40,6%
Vidu			27 30,3%	43 91,5%	70 49,0%
Total	1 100,0%	6 100,0%	89 100,0%	47 100,0%	143 100,0%

Estat civil fills

	Sexe		Total
	Home	Dona	
Solter	97 91,5%	81 90,0%	178 90,8%
Casat per l'església	1 ,9%		1 ,5%
Separat/divorciat	6 5,7%	5 5,6%	11 5,6%
Vidu	2 1,9%	4 4,4%	6 3,1%
Total	106 100,0%	90 100,0%	196 100,0%

Nacionalitat pare/mare

	Freqüència	Percentatge
Andorrana	39	27,3
Espanyola	88	61,5
Francesa	8	5,6
Portuguesa	2	1,4
Altres	6	4,2
Total	143	100,0

País naixement pare/mare

	Freqüència	Percentatge
Andorra	17	11,9
Espanya	110	76,9
França	5	3,5
Portugal	3	2,1
Altres	8	5,6
Total	143	100,0

Nacionalitat fills

	Freqüència	Percentatge
Andorrana	143	73,0
Espanyola	35	17,9
Francesa	8	4,1
Portuguesa	3	1,5
Altres	7	3,6
Total	196	100,0

País naixement fills

	Freqüència	Percentatge
Andorra	132	67,3
Espanya	45	23,0
França	8	4,1
Portugal	3	1,5
Altres	8	4,1
Total	196	100,0

Nivell d'estudis pare/mare

	Freqüència	Percentatge
Estudis primaris i sense estudis	74	51,7
Estudis secundaris o FP	39	27,3
Estudis universitaris	25	17,5
Ns/nc	5	3,5
Total	143	100,0

Ocupació pare/mare

	Sexe		Total
	Home	Dona	
Ocupats	8 72,7%	85 64,4%	93 65,0%
No ocupats i inactius	3 27,3%	47 35,6%	50 35,0%
Total	11 100,0%	132 100,0%	143 100,0%

Ocupació per edat pare/mare

	Edat				Total
	18 a 24 anys	25 a 39 anys	40 a 59 anys	60 anys i més	
Ocupats	1 100,0%	6 100,0%	83 93,3%	3 6,4%	93 65,0%
No ocupats i inactius			6 6,7%	44 93,6%	50 35,0%
Total	1 100,0%	6 100,0%	89 100,0%	47 100,0%	143 100,0%

Ocupació fills

	Sexe		Total
	Home	Dona	
Estudiants	47 44,3%	46 51,1%	93 47,4%
Ocupats	52 49,1%	40 44,4%	92 46,9%
No ocupats i inactius	6 5,7%	3 3,3%	9 4,6%
Nc	1 ,9%	1 1,1%	2 1,0%
Total	106 100,0%	90 100,0%	196 100,0%

Ocupació per edat fills monoparentals

	Edat				Total
	menor de 18 anys	de 18 a 24 anys	de 25 a 29 anys	major de 30 anys	
Estudiants	52 98,1%	36 52,9%	5 20,0%		93 47,4%
Ocupats	1 1,9%	29 42,6%	20 80,0%	42 84,0%	92 46,9%
No ocupats i inactius		2 2,9%		7 14,0%	9 4,6%
Nc		1 1,5%		1 2,0%	2 1,0%
Total	53 100,0%	68 100,0%	25 100,0%	50 100,0%	196 100,0%

Aquestes dades permeten distingir diferents tipus de llars monoparentals: per una banda, les constituïdes per una mare sola o un pare sol menor de 60 anys i actiu laboralment, amb fills generalment menors de 25 anys (molts són menors i/o estan estudiant, i alguns ja s'han incorporat al mercat laboral), i per una altra banda les llars formades per un pare o una mare sol/a major de 60 anys, jubilat/da, i amb fill/s adults que treballen. La forma en que es constitueix un tipus de llar o un altre és diferent, així com les característiques dels seus membres, donant lloc a diferents situacions (fills petits que depenen del progenitor, fills adults que encara no s'han emancipat o han retornat a la llar del progenitor, progenitors que depenen dels fills, etc.).

Tot seguit es tracta d'explicar i comparar amb dades aquests dos models de monoparentalitat en funció de l'edat i la situació laboral dels fills i dels progenitors, malgrat que alguns casos són difícils de classificar en un grup o altre perquè no s'ha demanat explícitament com s'ha produït la situació de monoparentalitat.

Monoparentalitat I: pare/mare sol/a amb fills a càrrec

De totes les definicions procedents d'investigacions existents en el context espanyol d'aquest tipus de monoparentalitat, s'extreuen uns elements en comú, que nosaltres anirem corroborant en la següent anàlisi:

1. Presència d'un sol progenitor adult en la llar familiar
2. Presència d'un o varis fills en la llar familiar
3. Dependència dels fills. En la major part dels treballs de monoparentalitat aquesta edat es situa entorn a la majoria d'edat (18 anys en el cas andorrà i espanyol), a excepció d'autors com Flaquer²² que aconsellen augmentar el límit fins els 25 anys, degut a que la maduració dels joves és cada vegada més tardana, donada la prolongació dels seus estudis, a la seva difícil inserció en el mercat de treball i a l'encariment de l'habitatge.
4. Els fills acostumen a ser solters
5. Heterogeneïtat en les causes que deriven la monoparentalitat: viduïtat, divorci, procreació fora de la parella,

²² Flaquer, Ll. (Coord. 2002): *Informe sobre la situació de la família a Catalunya: Un intent de diagnòstic*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Dept. Benestar Social.

6. Possible convivència del nucli monoparental amb altres persones.

En aquest grup, la mare o el pare són menors de 60 anys i actius laboralment, mentre que la majoria dels fills són menors d'edat i/o estan estudiant. També s'han inclòs els casos que es poden considerar com un allargament de la situació de dependència dels fills que, si bé s'han incorporat al mercat de treball, encara no s'han emancipat.

Monoparentalitat I

	ROL		Total
	fill/a	mare/pare sol	
Home	82 55,0%	8 8,2%	90 36,4%
Dona	67 45,0%	90 91,8%	157 63,6%
Total	149 100,0%	98 100,0%	247 100,0%

Aquest tipus de llar està encapçalada majoritàriament per dones (el 92%), i de fet és l'únic model de família en que la dona, majoritàriament divorciada o separada, com veurem a continuació, se situa com a cap de casa, ja que en els altres models és l'home generalment casat, qui encapçala la llar. Segons Flaquer, la monoparentalitat representa, en certa manera, la culminació d'un procés d'eclipsament de la figura del pare en la família, ja que constitueix un símptoma de debilitament del domini del patriarcat i posa en tela de judici la legitimitat exclusiva de la família nuclear tradicional biparental.²³ Aquest fenomen respon a una pauta generalitzada en tots els països del nostre entorn europeu.

El que les dades evidencien, és que en el moment de produir-se una ruptura conjugal en una família amb fills a càrrec (tret dels casos en que la maternitat és assumida per la dona sense que ella hagi conviscut amb cap home) es formen dues noves llars: mentre que la majoria de les dones es queden amb els nens i passen a constituir una família monoparental, l'home passa a viure sol en una llar unipersonal o reconstitueix una altra llar amb altres persones (tot i que darrerament hi ha hagut un creixement de les famílies encapçalades per pares sols)

Amb l'anàlisi de l'estat civil de les persones que encapçalen aquest tipus de llars monoparentals, es perfila l'heterogeneïtat de les situacions que generen la monoparentalitat.

El 60% de les dones són separades o divorciades, mentre que el 26% són vídues i el 9% solteres. Les dones que consten com a casades per l'església o pel civil, és perquè tot i que s'han separat de les seves parelles legalment no tenen el divorci. Pel que fa a les llars monoparentals encapçalades per solteres, només en dos casos les dones declaren no haver conviscut amb ningú anteriorment (els altres casos sí que havien conviscut com a parella de fet), la qual cosa indicaria que probablement hagin assumit la maternitat elles soles. De fet, a Catalunya la maternitat en solitari de dones o les adopcions per part de

²³ Flaquer, Ll. (1999): *La estrella menguante del padre*. Barcelona, Ariel.

dones soles encara són molt poc significatives. A Andorra aquesta situació pot ser similar.

La majoria dels progenitors d'aquestes llars monoparentals, tant homes com dones, se situen en la franja d'edat dels 40 als 59 anys, dada que respon a l'evolució del cicle de vida d'una parella (la mitjana d'edat és de 48,5 anys). En les franges d'edat entre els 25 i 30 anys una persona s'aventura en l'experiència conjugal, i normalment passen uns anys abans d'iniciar-se una ruptura si la relació no funciona i com demostren les dades el trencament es produeix al voltant dels 40 anys, edat en que les persones afectades passen a constituir una llar monoparental. Aquest fenomen cada vegada arriba a edats més joves, doncs, com passa a la resta de països del sud d'Europa, està disminuint els anys que passen des del casament al divorci.

Malgrat l'augment de la cohabitació (sobretot en el cas dels més joves), no hi ha una reducció de la incidència de separacions i de divorcis (aquest període de convivència pre-matrimonial no evita matrimonis que es podrien divorciar), doncs l'augment dels matrimonis trencats té més a veure amb d'altres canvis que han transformat radicalment la manera d'entendre la parella.

Hi ha dos factors principals que generen la monoparentalitat: per una banda, marcada per la viduïtat, i per l'altra marcada per la separació o el divorci de la parella. Com es mostra en la taula, el gruix més important de llars monoparentals de la mostra el constitueixen les dones separades o divorciades entre 40 i 59 anys.

Segons un informe de la família a Catalunya²⁴, tot i que les llars monoparentals encapçalades per separades o divorciades (segons l'autor és la versió moderna de la monoparentalitat) han crescut molt en els darrers anys, a Catalunya les vídues encara superen en nombre a les separades. En el cas d'Andorra en conjunt també és així, però en aquest tipus de monoparentalitat encapçalada per mares menors de 60 anys, les divorciades superen a les vídues. Evidentment, la causa directa és l'augment considerable de les parelles que es separen o es divorcien i que ha portat com a conseqüència l'augment de la monoparentalitat d'aquest tipus, enfront la forma més tradicional de monoparentalitat originada per viduïtat.

Entre els homes, tot i que són pocs casos i estadísticament les dades no són representatives de la població d'Andorra, s'observa que els homes que encapçalen una llar monoparental són en major proporció vidus.

Aquestes dades indicarien que mentre que les dones tenen més probabilitat de formar una estructura familiar monoparental, ja sigui per divorci, separació o viduïtat, els homes la formen sobretot en els casos de mort de la parella, és a dir, en circumstàncies de viduïtat. Així, la feminització d'aquest tipus de llar, s'explicaria en part perquè hi ha una proporció més elevada de vídues que de vidus, però també pel fet que en cas d'una ruptura matrimonial acostuma a ser la dona la que es fa càrrec dels fills.

Per tant, es pot dir que és efectivament l'edat, lligada al cicle de vida d'una persona, el que determina que una persona formi una llar monoparental.

---

²⁴ Flaquer, Ll.: (Coord. 2002): *Informe sobre la situació de la família a Catalunya: Un intent de diagnòstic*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Dept. Benestar Social.

En aquest tipus de llars monoparentals, la majoria dels progenitors són actius laboralment (el 95% treballen i només un 5% de les dones es declaren mestresses de casa o en atur). El fet que aquestes llars estiguin majoritàriament encapçalades per dones implica que, quan l'únic ingrés prové de l'ocupació de la mare, hi pugui haver problemes econòmics (degut que els salaris de les dones són inferiors als dels homes).

El 35,6% dels fills són menors d'edat i un 45,6% tenen entre 18 i 24 anys, mentre que un 13,4% tenen entre 25 i 29 anys i un 5% són majors de 30 anys (la mitjana d'edat dels fills és de 18,9 anys). Gairebé en tots els casos (el 98%) els fills són solters, i només un 2% són separats o divorciats (o en procés de separació i encara consten com casats).

El 68% dels fills d'aquestes llars monoparentals estan estudiant, pel 36% que treballen. Pràcticament tots els fills menors de 18 anys estan estudiant (s'inclouen també els més petits que encara no estan en edat escolar), i entre els majors d'edat el 54% treballa i el 43% està estudiant. La incorporació al món laboral és majoritària a partir dels 25 anys (el 75% dels que tenen entre 25 i 29 anys estan ocupats i el 100% dels majors de 30 anys), el que suposa que el fill/a no dependrà econòmicament del pare o la mare pel que fa a les seves despeses personals, però en molts casos no té prou diners per independitzar-se.

Tenint en compte la situació dels fills, es podria dividir aquestes llars monoparentals en dues subclasses: les llars formades per un progenitor actiu laboralment amb fill/s que estudien (el 72% d'aquestes llars) i les llars en que tant el progenitor com el/s fill/s treballen (prop del 28% de les llars monoparentals del tipus I). En canvi, en les llars monoparentals del tipus II (que s'analitzen a continuació) el progenitor té una edat més avançada i no està ocupat, mentre que el fill és l'únic membre actiu laboralment.

Edat pare/mare

		Sexe		Total
		Home	Dona	
mare/pare sol	18 a 24 anys		1 1,1%	1 1,0%
	25 a 39 anys	1 12,5%	5 5,6%	6 6,1%
	40 a 59 anys	6 75,0%	82 91,1%	88 89,8%
	60 anys i més	1 12,5%	2 2,2%	3 3,1%
Total		8 100,0%	90 100,0%	98 100,0%

Estat civil pare/mare

		Sexe		Total
		Home	Dona	
mare/pare sol	Solter		8 8,9%	8 8,2%
	Casat per l'església	2 25,0%	4 4,4%	6 6,1%
	Casat pel civil		1 1,1%	1 1,0%
	Separat/divorciat	2 25,0%	54 60,0%	56 57,1%
	Vidu	4 50,0%	23 25,6%	27 27,6%
Total		8 100,0%	90 100,0%	98 100,0%

Ocupació pare/mare

		Sexe		Total
		Home	Dona	
mare/pare sol	Ocupats	8 100,0%	85 94,4%	93 94,9%
	No ocupats i inactius		5 5,6%	5 5,1%
Total		8 100,0%	90 100,0%	98 100,0%

Edat fills

		Sexe		Total
		Home	Dona	
fill/a	menor de 18 anys	31 37,8%	22 32,8%	53 35,6%
	de 18 a 24 anys	34 41,5%	34 50,7%	68 45,6%
	de 25 a 29 anys	13 15,9%	7 10,4%	20 13,4%
	major de 30 anys	4 4,9%	4 6,0%	8 5,4%
	Total	82 100,0%	67 100,0%	149 100,0%

Estat civil fills

		Sexe		Total
		Home	Dona	
fill/a	Solter	80 97,6%	66 98,5%	146 98,0%
	Casat per l'església	1 1,2%		1 ,7%
	Separat/divorciat	1 1,2%	1 1,5%	2 1,3%
	Total	82 100,0%	67 100,0%	149 100,0%

Ocupació fills

		Sexe		Total
		Home	Dona	
Ocupats		32 39,0%	21 31,3%	53 35,6%
	Estudiants	47 57,3%	46 68,7%	93 62,4%
No ocupats i inactius		2 2,4%		2 1,3%
Nc		1 1,2%		1 ,7%
Total		82 100,0%	67 100,0%	149 100,0%

Ocupació per edat fills

		Edat				Total
		menor de 18 anys	de 18 a 24 anys	de 25 a 29 anys	major de 30 anys	
fill/a	Ocupats	1 1,9%	29 42,6%	15 75,0%	8 100,0%	53 35,6%
	Estudiants	52 98,1%	36 52,9%	5 25,0%		93 62,4%
No ocupats i inactius			2 2,9%			2 1,3%
Nc			1 1,5%			1 ,7%
Total		53 100,0%	68 100,0%	20 100,0%	8 100,0%	149 100,0%

Llars monoparentals II: fills adults i pares ancians

En aquest apartat ens centrarem en el segon tipus de monoparentalitat, que com es veurà té unes característiques diferents al model anterior.

	Freqüència	Percentatge
Monoparentalitat I	98	68,5
Monoparentalitat II	45	31,5
Total	143	100,0

Monoparentalitat II

	ROL		Total
	fill/a	mare/pare sol	
Home	24 51,1%	3 6,7%	27 29,3%
Dona	23 48,9%	42 93,3%	65 70,7%
Total	47 100,0%	45 100,0%	92 100,0%

Aquesta monoparentalitat representa un 31,5% de les llars monoparentals.

Tot i que no tenim la informació suficient per saber si ha sigut el fill que ha retornat a la casa paterna o ha sigut el progenitor qui s'ha traslladat a casa del fill/a, aquests casos s'han classificat com un tipus diferent de monoparentalitat ja que la majoria dels fills tenen més de 35 anys i treballen, mentre que la majoria de progenitors són dones amb edats superiors als 60 anys, que estan jubilades o són mestresses de casa i vídues (un petit percentatge són persones separades). En comparació amb les llars monoparentals tipus I amb fills majors de 25 anys, que acostumen a constar de dues persones treballadores (la mare o el pare treballa i almenys un dels fills també), en aquest tipus de llar la taxa d'activitat és més baixa, ja que el progenitor (mare/pare) està fora del mercat laboral. A més la mitjana d'edat del progenitor d'aquestes llars monoparentals és de 74,6 anys, mentre que la mitjana d'edat dels fills és de 43,3 anys (en les llars monoparentals del tipus I, evidentment la mitjana d'edat és molt més baixa).

Pel que fa a l'estat civil dels fills, aproximadament el 65% de les dones i el 71% dels homes són solters, mentre que el 17% de les dones i el 21% dels homes són separats o divorciats (també hi ha un 17% de les dones i un 8% dels homes que són vidus). Possiblement els homes separats i divorciats tenen més probabilitat que les dones de retornar amb els progenitors o a la llar d'origen, encara que sigui de manera transitòria. La raó principal és l'explicada en l'apartat anterior (monoparentalitat tipus I): les dones són les que majoritàriament es queden amb la custòdia dels fills i formen una llar monoparental tipus I.

Edat pare/mare

		Sexe		Total
		Home	Dona	
mare/pare sol	de 50 a 59 anys		1 2,4%	1 2,2%
	de 60 a 69 anys		13 31,0%	13 28,9%
	major de 70 anys	3 100,0%	28 66,7%	31 68,9%
Total		3 100,0%	42 100,0%	45 100,0%

Estat civil pare/mare

		Sexe		Total
		Home	Dona	
mare/pare sol	Separat/divorciat		2 4,8%	2 4,4%
	Vidu	3 100,0%	40 95,2%	43 95,6%
Total		3 100,0%	42 100,0%	45 100,0%

Ocupació pare/mare

		Sexe		Total
		Home	Dona	
mare/pare sol	Jubilats	3 100,0%	34 81,0%	37 82,2%
	Mestresses de casa		8 19,0%	8 17,8%
Total		3 100,0%	42 100,0%	45 100,0%

Edat fills

		Sexe		Total
		Home	Dona	
fill/a	25 a 34 anys	3 12,5%	4 17,4%	7 14,9%
	35 a 44 anys	14 58,3%	6 26,1%	20 42,6%
	45 a 54 anys	3 12,5%	8 34,8%	11 23,4%
	major 55 anys	4 16,7%	5 21,7%	9 19,1%
Total		24 100,0%	23 100,0%	47 100,0%

Estat civil fills

		Sexe		Total
		Home	Dona	
fill/a	Solter	17 70,8%	15 65,2%	32 68,1%
	Separat/divorciat	5 20,8%	4 17,4%	9 19,1%
	Vidu	2 8,3%	4 17,4%	6 12,8%
	Total	24 100,0%	23 100,0%	47 100,0%

Ocupació fills

		Sexe		Total
		Home	Dona	
fill/a	Ocupats	20 83,3%	19 82,6%	39 83,0%
	No ocupats i inactius	4 16,7%	3 13,0%	7 14,9%
	Nc		1 4,3%	1 2,1%
Total		24 100,0%	23 100,0%	47 100,0%

LLARS AMB DOS NUCLIS O MÉS

Total membres

	Freqüència	Percentatge
4,0	6	35,3
5,0	7	41,2
6,0	3	17,6
7,0	1	5,9
Total	17	100,0

Les llars amb més d'un nucli familiar, també anomenades múltiples o plurinuclears, són actualment poc freqüents, ja que la formació d'una parella acostuma a anar lligada a la neolocalitat (residència de la nova parella en un lloc diferent del que serveix de residència a les seves famílies d'origen).²⁵ La convivència de dos o més nuclis familiars pot ser en alguns casos una situació transitòria (una parella que s'acaba de formar va a viure amb els pares d'un d'ells mentre no poden aconseguir el seu propi habitatge, una parella porta a viure amb ells els pares d'un dels membres...), pot ser degut a motius laborals o econòmics (convivència conjunta per la continuació d'un negoci familiar), o com una manera d'estalviar en un entorn on els pisos són cars.

Segons les dades d'aquest estudi, representen menys de l'1% de les llars d'Andorra, de les quals el 35% són llars amb 4 membres, el 41% tenen 5 membres i en la resta (23%) hi viuen 6 o 7 persones.

En la majoria d'aquestes llars formades per més d'una parella, es tracta de parelles de generacions diferents, és a dir, que conviuen els progenitors amb un fill emparellat (només 1 dels 17 casos són germans amb les seves respectives parelles). Del total de parelles que viuen en llars plurinuclears, la majoria són matrimonis i només el 6% (2 parelles) són cohabitants o parella de fet. A més en el 53% d'aquestes llars (9 casos) hi conviuen tres generacions diferents (avis-pares-fills).

L'edat mitjana de les persones que viuen en aquest tipus de llar és de 43,8 anys que és superior a la mitjana del conjunt de la població, degut a que en la majoria dels casos hi conviu una parella adulta amb els pares de l'home o de la dona, i per tant d'edat més avançada; en la majoria dels casos, els membres de la parella de més edat són jubilats.

Tot i que les dades de les persones que viuen en aquest tipus llars no es poden considerar suficientment representatives degut als pocs casos que s'inclouen, es pot assenyalar que hi ha una major proporció (43%) de persones de nacionalitat espanyola, el 31% són de nacionalitat andorrana i prop del 23% de nacionalitat portuguesa.

Edat

---

²⁵ Tradicionalment la família troncal (família múltiple amb dues o tres generacions dins la mateixa casa) s'associava a la forma de transmissió del patrimoni familiar a un únic hereu en algunes societats agràries.

	Freqüència	Percentatge
menor 18 anys	9	10,7
18 a 24 anys	11	13,1
25 a 39 anys	17	20,2
40 a 59 anys	19	22,6
60 anys i més	28	33,3
Total	84	100,0

Nacionalitat

	Freqüència	Percentatge
Andorrana	26	31,0
Espanyola	36	42,9
Portuguesa	19	22,6
Altres	3	3,6
Total	84	100,0

PARELLA PRINCIPAL

En totes les societats es produeixen diferents formes de control i regulació de la formació de les parelles, per la importància que comporta per a la reproducció demogràfica i social. En aquest sentit es poden interpretar les regles derivades de les estructures elementals de parentiu (Levi-Strauss) –sistemes que prescriuen el matrimoni entre certs tipus de parents, distingint entre cònjuges possible i cònjuges prohibits– i altres pautes establertes en algunes societats, com els matrimonis concertats pels pares dels cònjuges. Al capdavant, cada societat pretén canalitzar mitjançant la institució familiar els preceptes de formació de les unitats més bàsiques de cohesió social i els primers instruments de socialització. Per això, la definició mateixa de família sovint s’ha fet des del que Gehlen anomena “l’imperatiu institucional”, que opera com a etapa del cicle de vida dels subjecte, i l’orienta automàticament a desenvolupar pautes ja estandarditzades i inserides a la cultura de la societat de referència.

Si en les societats tradicionals en el procés de formació de la parella predominaven les estratègies grupals d’aliança, en l’actual societat individualista i racionalista l’elecció es basa en l’estratègia individual, mitjançant processos de negociació entre els membres de la parella dins de l’anomenat “mercat matrimonial” on els recursos que s’intercanvien són els que aporta cadascun dels membres (bellesa, poder, status, ingressos, educació, patrimoni, etc.).²⁶ Aquesta nova configuració fa que la institució familiar sigui més oberta, i esquerda el rígid monolitisme que l’imperatiu institucional familiar havia tingut en èpoques pretèrites.

En general, en la formació de la parella intervenen estratègies de mobilitat social o de manteniment de la posició, de manera que fins i tot en les societats en que l’elecció de la parella és lliure, aquesta es forma majoritàriament dins del mateix medi social; és a dir, que la majoria de les parelles es formen entre persones de similar estatus social (homogàmia),²⁷ i també entre persones properes en relació al seu origen geogràfic o llinatge (endogàmia). Així, els membres de la parella tendeixen a tenir característiques similars pel que fa a l’edat, nacionalitat, educació, religió, classe social, residència, grup ètnic, etc., degut tant a factors estructurals (distància social i espacial, oportunitats d’interacció), com factors normatius (preferències personals i pressions externes que reforcen l’elecció homògama).²⁸

Tradicionalment les dones tendien a emparellar-se amb homes d’un nivell social superior (hipergàmia) com a medi de mobilitat social ascendent: l’home oferia posició social i la dona joventut, bellesa i disponibilitat socioafectiva, mentre que les tendències actuals apunten cap a un mercat matrimonial progressivament equilibrat.

---

²⁶ Flaquer, Ll.: “Homogamia, individualismo y familia: modelos de análisis para la formación de la pareja”. *Revista Internacional de Sociología*. N° 5, Mayo-Agosto 1993.

²⁷ L’homogàmia fa referència a la igualtat o simetria dels cònjuges, i s’utilitza en relació a diverses dimensions: educació (homogàmia educativa), nivell socioeconòmic (homogàmia socioeconòmica) o categoria professional (homogàmia ocupacional), entre altres.

²⁸ Kerckhoff, A.C. (1963). “Patterns of Homogamy in Mate Selection”. En Anderson, M.: *Sociology of the family*. Penguin: Harmondsworth, 1971.

A partir de l'anomenada segona transició familiar²⁹ emergeix un nou model familiar (família postpatriarcal) basat en criteris individualistes que justifiquen la lliure elecció de la parella i legitimen la ruptura en el cas que es perdi l'amor o l'acord bàsic sobre el mateix. El resultat és la gran proporció de parelles que es trenquen, on hi ha membres que tornen a fer una altra parella, membres que es queden en llars monoparentals amb els fills, membres que es queden en llars unipersonals, o fins i tot també membres que tornen a les llars dels pares, ampliant-se així el cada cop més plural i divers ventall de tipus de família que es donen avui dia. Els processos de modernització han comportat un canvi en la pauta d'elecció del cònjuge, especialment en els estrats de dones amb nivells socioeducatius més alts, en els que es tendiria a la hipogàmia (matrimoni amb homes de posició social inferior).³⁰ En aquest sentit ha resultat decisiu l'increment del nivell educatiu de les dones, ja que ha afavorit la seva incorporació al mercat laboral, canvis en les pautes demogràfiques i probablement un canvi en el sistema de valors i en els rols familiars.

Així, l'estudi de l'homogàmia també permet analitzar la correlació de forces a l'interior de la parella pel que fa a l'assignació de les tasques i responsabilitats conjugals, en funció dels respectius recursos dels cònjuges, ja que un home o una dona que disposi de recursos superiors a l'altre cònjuge tindrà avantatges a l'hora de negociar els rols conjugals.

Tot seguit s'analitzen algunes característiques (edat, nacionalitat, nivell d'estudis i ocupació) dels membres de les parelles de les llars d'Andorra:

Edat

	Freqüència	Percentatge
Home 11 anys o més que la dona	78	4,6
Home entre 6 i 10 anys més que la dona	271	16,1
Home entre 3 i 5 anys més que la dona	436	25,8
Home entre 1 i 2 anys més que la dona	394	23,4
Mateixa edat home i dona	213	12,6
Dona entre 1 i 2 anys més que l'home	161	9,5
Dona entre 3 i 5 anys més que l'home	88	5,2
Dona entre 6 i 10 anys més que l'home	39	2,3
Dona 11 anys o més que l'home	7	,4
Total	1687	100,0

Al comparar l'edat dels membres de la parella principal de les llars, destaca que en la majoria de casos l'home és més gran que la dona, ja que en gairebé el 70% de les parelles és així (en un 49% dels casos l'home té entre un i cinc anys més que la dona, en un 16% l'home té entre sis i deu anys més que la dona i un 5% l'home té onze o més

²⁹ Juntament als canvis demogràfics (descens de la nupcialitat, reducció de la fecunditat, increment de l'esperança de vida, canvis en el cicle familiar i en la mida i tipologia de les llars) i la incorporació de la dona al món laboral, la segona transició demogràfica o familiar fa referència als processos d'autonomització de les persones dels seus lligams comunitaris i familiars quan les forces modernitzadores penetren dins la família, de manera que cada individu es relaciona directament amb les institucions exteriors: com a ciutadans d'un estat i com a consumidors en el mercat.

³⁰ Samper, Ll.; Mayoral, D.: "Homogamia educativa y capital cultural". *Papers*. N°54, 1998.

anys que la dona), mentre que el 13% de les parelles són de la mateixa edat i en un 17% dels casos la dona és més gran que l'home (d'aquests casos la majoria tenen un o dos anys més que l'home). La mitjana d'edat dels homes que formen part de la parella principal és de 46,6 anys i la de les dones és de 43,9 anys.

Aquest resultat mostren la tendència de formació parelles en què la dona és més jove que l'home. En general, les dones es casen a una edat menor, fet que tradicionalment s'assenyalava com una conseqüència de la sobremortalitat femenina postpart (situació que deixava més homes vidus que podien tornar a casar-se), i també per la major tendència dels homes a contraure segones núpcies (el que incrementa aquest desequilibri en relació a l'edat dels cònjuges). Per una altra banda cal destacar la importància del context sociocultural en aquesta qüestió, de manera que el fet que els homes formin parella amb dones més joves és degut, en part, a les relacions de gènere predominants en la societat patriarcal.³¹

Nacionalitat

		Nacionalitat home					Total
		Andorrana	Espanyola	Francesa	Portuguesa	Altres	
Nacionalitat dona	Andorrana	398 23,6%	93 5,5%	10 ,6%	6 ,4%	9 ,5%	516 30,6%
	Espanyola	119 7,0%	597 35,3%	13 ,8%	28 1,7%	8 ,5%	765 45,3%
	Francesa	18 1,1%	18 1,1%	45 2,7%	6 ,4%	1 ,1%	88 5,2%
	Portuguesa	8 ,5%	20 1,2%	2 ,1%	188 11,1%	1 ,1%	219 13,0%
	Altres	20 1,2%	25 1,5%	2 ,1%	3 ,2%	51 3,0%	101 6,0%
Total		563 33,3%	753 44,6%	72 4,3%	231 13,7%	70 4,1%	1689 100,0%

En gairebé el 76% de les parelles els dos membres són de la mateixa nacionalitat (un 24% tots dos són de nacionalitat andorrana, un 35% de nacionalitat espanyola, un 3% de nacionalitat francesa, un 11% de nacionalitat portuguesa i un 3% de la resta de nacionalitats) el que indica una clara tendència a l'endogàmia (unió entre membres del mateix grup, en relació a l'origen geogràfic).

Entre les parelles en què l'home i la dona són de diferent nacionalitat (el 24% de les parelles), destaquen les formades entre persones andorranes i espanyoles (un 12% del total de parelles) ja que són els col·lectius amb major presència en el conjunt de la població i amb una major proximitat espacial i cultural (el 7% de les parelles estan formades per un home andorrà i una dona espanyola i en el 5% la dona és andorrana i l'home espanyol).

³¹ En les societats patriarcales el "paterfamilias" és el representant del grup domèstic i el que li confereix identitat i posició en l'estructura social, de manera que l'home és el principal (o l'únic) proveïdor econòmic de la família, mentre la dona queda relegada a l'espai privat. Normalment, ha de passar un temps fins que l'home assoleix una certa posició en el mercat de treball per complir aquesta funció de sustentador familiar, i per aquest motiu accedeix al matrimoni amb més edat que la dona.

Expressat en percentatges sobre el total de dones, destaca que el 77% de dones andorranes estan amb homes andorrans (el 18% està amb un home espanyol) i el 78% de les dones espanyoles està amb homes espanyols (un 16% amb andorrans). Un 51% de les dones franceses tenen la seva parella de la mateixa nacionalitat, mentre que un 21% estan amb un home andorrà i un altre 21% amb un home espanyol. Les dones portugueses són les que presenten una major endogàmia, ja que el 86% estan emparellades amb un home portuguès.

En relació als homes, també s'observen proporcions similars: els homes de nacionalitat andorrana estan majoritàriament (71%) amb dones de nacionalitat andorrana (un 21% estan amb dones espanyoles), i els homes espanyols estan majoritàriament (79%) amb dones espanyoles i en menor proporció amb andorranes (12%). El 62% dels francesos estan amb dones franceses (pel 18% que estan amb dones espanyoles i el 14% que estan amb andorranes), i el 81% dels portuguesos estan emparellats amb dones portugueses (un 12% amb dones espanyoles).

Aquestes dades mostren que predominen les parelles endogàmiques en els diferents grups nacionals, si bé aquesta tendència encara és més accentuada en el cas de les persones de nacionalitat portuguesa i és menys forta entre les persones de nacionalitat francesa.

País de naixement

		País home					Total
		Andorra	Espanya	França	Portugal	Altres	
País dona	Andorra	127 7,5%	134 7,9%	15 ,9%	5 ,3%	12 ,7%	293 17,3%
	Espanya	128 7,6%	742 43,9%	23 1,4%	26 1,5%	20 1,2%	939 55,6%
	França	23 1,4%	33 2,0%	44 2,6%	8 ,5%	4 ,2%	112 6,6%
	Portugal	7 ,4%	19 1,1%	4 ,2%	175 10,4%		205 12,1%
	Altres	18 1,1%	45 2,7%	4 ,2%	10 ,6%	63 3,7%	140 8,3%
Total		303 17,9%	973 57,6%	90 5,3%	224 13,3%	99 5,9%	1689 100,0%

Comparant les dades de la parella en funció del país de naixement, també s'observa que hi ha una clara tendència a l'endogàmia (emparellament entre persones del mateix origen). Així, en el 68% de les parelles tant l'home com la dona són originaris del mateix país (el 8% d'Andorra, el 44% d'Espanya, el 3% de França, el 10% de Portugal i el 4% d'altres països) i aproximadament un 32% són parelles "mixtes" (home i dona originaris de diferents països), destacant les formades per persones nascudes a Andorra i Espanya.³²

³² Cal tenir en compte que hi ha persones nascudes fora d'Andorra, que han adquirit la nacionalitat andorrana (per matrimoni o residència). Pràcticament totes les persones enquestades nascudes a Andorra tenen la nacionalitat andorrana (el 98%), però entre les persones que tenen la nacionalitat andorrana prop del 63% han nascut a Andorra i aproximadament el 37% fora d'Andorra (majoritàriament a Espanya); en

Analitzant les dades per cada cas, s'observa que el 43% de les dones nascudes a Andorra estan emparellades amb homes també d'Andorra i el 46% amb homes d'Espanya. Pel que fa a les dones nascudes a Espanya, també es constata una endogàmia alta: el 79% estan emparellades amb homes d'Espanya i prop del 14% amb homes nascuts a Andorra. En el cas de les dones nascudes a França hi ha una major exogàmia: el 39% estan emparellades amb homes de França, un 29% amb homes nascuts a Espanya i un 20% amb homes d'Andorra. En canvi, les dones nascudes a Portugal presenten un nivell més alt d'endogàmia, ja que el 85% estan emparellades amb homes de Portugal.

Sobre el total d'homes, els nascuts a Andorra estan emparellats principalment amb dones d'Andorra (42%) i Espanya (42%), i el 76% dels homes originaris d'Espanya estan amb dones nascudes a Espanya (el 14% amb dones d'Andorra). En el cas dels homes nascuts a França, el 49% estan amb una dona de França, el 26% amb una dona d'Espanya i el 16% amb una dona d'Andorra, mentre que els homes nascuts a Portugal estan majoritàriament (el 78%) amb dones del mateix país, i gairebé un 12% amb dones d'Espanya.

---

el cas dels homes i les dones de nacionalitat andorrana que formen les parelles principals un 55% han nascut a Andorra i un 45% fora d'Andorra.

Nivell d'estudis

En l'anàlisi d'aquest apartat no s'inclouen els casos en els que no s'ha especificat el nivell d'estudis d'algun dels dos membres de la parella; aquests casos de no resposta són deguts a que la persona que responia l'enquesta (informant) no sempre sabia les dades completes de tots els membres de la llar.

		Estudis home			Total
		Estudis primaris i sense estudis	Estudis secundaris o FP	Estudis universitaris	
Estudis dona	Estudis primaris i sense estudis	531 32,3%	96 5,8%	28 1,7%	655 39,9%
	Estudis secundaris o FP	155 9,4%	381 23,2%	116 7,1%	652 39,7%
	Estudis universitaris	39 2,4%	119 7,2%	177 10,8%	335 20,4%
Total		725 44,2%	596 36,3%	321 19,5%	1642 100,0%

Comparant el nivell d'estudis dels dos membres de la parella s'observa que hi ha una relació significativa, ja que en el 66% dels casos els dos membres de la parella tenen el mateix nivell d'estudis, el que es coneix com a *homogàmia educativa*, calculada per nivells aproximats d'estudis (agrupant els estudis en tres categories: estudis primaris i sense estudis, estudis secundaris o Formació Professional, i estudis universitaris o superiors). Així, en el 32% de les parelles els dos membres tenen estudis primaris o inferiors, en el 23% dels casos es tracta d'una parella amb estudis secundaris o formació professional i en un 11% de les parelles tant l'home com la dona tenen estudis universitaris.

Per una altra part, en el 19% dels casos s'observen unions hipogàmiques (on la dona té un nivell d'estudis més alt que l'home): el 9,6% de parelles en què les dones tenen estudis universitaris i el 9,4% de casos on la dona té estudis secundaris o de Formació Professionals, mentre que els seus homes tenen estudis inferiors. Les unions hipergàmiques (on l'home té un nivell d'estudis més alt que la dona) representen prop del 15% de les parelles: el 9% de parelles en què els homes tenen estudis universitaris i el 6% en què l'home té estudis secundaris o de Formació Professional, mentre que les seves dones tenen estudis inferiors.

			Estudis home			Total
			Estudis primaris i sense estudis	Estudis secundaris o FP	Estudis universitaris	
Estudis dona	Estudis primaris i sense estudis	Freqüència	531	96	28	655
		% d'estudis dona	81,1%	14,7%	4,3%	100,0%
		% d'estudis home	73,2%	16,1%	8,7%	39,9%
	Estudis secundaris o FP	Freqüència	155	381	116	652
		% d'estudis dona	23,8%	58,4%	17,8%	100,0%
		% d'estudis home	21,4%	63,9%	36,1%	39,7%
	Estudis universitaris	Freqüència	39	119	177	335
		% d'estudis dona	11,6%	35,5%	52,8%	100,0%
		% d'estudis home	5,4%	20,0%	55,1%	20,4%
Total	Freqüència	725	596	321	1642	
	% d'estudis dona	44,2%	36,3%	19,5%	100,0%	
	% d'estudis home	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

El 73% dels homes que tenen estudis primaris o sense estudis estan amb dones amb el mateix nivell d'estudis, mentre que el 27% estan amb dones amb més nivell d'estudis. El 64% dels homes que tenen estudis secundaris estan amb dones amb estudis secundaris, mentre que un 16% estan amb dones amb menys estudis i un 20% amb dones amb estudis superiors. El 55% dels homes que tenen estudis universitaris estan amb dones del mateix nivell formatiu, mentre que el 45% estan amb dones amb menys nivell d'estudis.

En el cas de les dones, el 81% de les que tenen estudis primaris o sense estudis estan amb homes d'igual nivell, mentre que el 19% estan amb homes amb més nivell formatiu. El 58% de les dones que tenen estudis secundaris estan amb homes amb estudis secundaris, el 24% estan amb homes amb estudis primaris o sense estudis i un 18% amb homes amb estudis universitaris. Finalment, el 53% de les dones que tenen estudis universitaris estan amb homes amb el mateix nivell d'estudis que elles, mentre que el 47% estan amb homes amb menys estudis.

Aquesta relació és diferent en funció de l'edat, de manera que entre les dones menors de 40 anys hi ha una proporció una mica més alta d'hipogàmia educativa (dones que tenen estudis superiors als dels seus homes) al tractar-se de generacions en què el nivell de formació de les dones ha anat augmentant i s'ha anat equiparant al dels homes.

	Edat dona		Total
	de 18 a 39 anys	40 anys i més	
parella homogàmica	415 60,9%	651 68,0%	1066 65,0%
parella hipogàmica	176 25,8%	143 14,9%	319 19,5%
parella hipergàmica	91 13,3%	164 17,1%	255 15,5%
Total	682 100,0%	958 100,0%	1640 100,0%

	Nivell d'estudis dona			Total
	Estudis primaris i sense estudis	Estudis secundaris o FP	Estudis universitaris	
parella homogàmica	510 77,9%	381 58,4%	177 52,8%	1068 65,0%
parella hipogàmica	6 ,9%	155 23,8%	158 47,2%	319 19,4%
parella hipergàmica	139 21,2%	116 17,8%		255 15,5%
Total	655 100,0%	652 100,0%	335 100,0%	1642 100,0%

L'homogàmia educativa està relacionada amb l'extensió de l'educació, ja que en les generacions més joves s'equipara el nivell d'estudis entre homes i dones i fins i tot hi ha més proporció de dones amb estudis secundaris i universitaris, mentre que en les generacions majors de 40 anys hi ha més proporció de dones amb estudis primaris o inferiors. Així doncs, si bé predominen les unions homogàmiques, s'observen més casos d'hipogàmia educativa (dona amb nivell de formació superior a l'home) entre les dones més joves i amb major nivell formatiu.

Dona

	18 a 24 anys	25 a 39 anys	40 a 59 anys	60 anys i més	Total
Estudis primaris i sense estudis	23,5%	26,7%	45,5%	64,6%	39,8%
Estudis secundaris o FP	61,8%	45,5%	37,7%	26,3%	39,9%
Estudis universitaris	14,7%	27,9%	16,9%	9,1%	20,3%
Total de grupo	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Home

	18 a 24 anys	25 a 39 anys	40 a 59 anys	60 anys i més	Total
Estudis primaris i sense estudis	28,6%	35,9%	44,4%	60,9%	44,0%
Estudis secundaris o FP	57,1%	42,4%	35,9%	24,0%	36,5%
Estudis universitaris	14,3%	21,7%	19,7%	15,1%	19,5%
Total de grupo	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Ocupació

		Situació homes		Total
		Ocupats	Inactius i no ocupats	
Situació dones	Ocupades	1192 71,7%	48 2,9%	1240 74,6%
	Inactives i no ocupades	38 2,3%	130 7,8%	168 10,1%
	Mestresses de casa	226 13,6%	29 1,7%	255 15,3%
Total		1456 87,6%	207 12,4%	1663 100,0%

En les dades recollides en el present estudi, les persones que es declaraven no ocupades (aturats) representen menys d'un 1% i s'han agrupat amb la població inactiva, de manera que aquesta categoria inclou estudiants, jubilats, aturats i altres no ocupats.

El primer que cal destacar en relació a l'ocupació dels dos membres de la parella principal és l'alta proporció de parelles amb doble carrera (és a dir, que tots dos treballen), que són gairebé el 72% de les parelles, mentre que prop d'un 14% de les parelles segueix el model tradicional de divisió de rols: amb l'home ocupat i la dona mestressa de casa, i en un 1,7% l'home és inactiu o no ocupat i la dona mestressa de casa. En el 5% de les parelles un dels membres treballa i l'altre és inactiu, i en el 8% tots dos són inactius o no ocupats.³³

A continuació, per tal de comparar les ocupacions dels dos membres de la parella, només es consideraran les parelles en les que tant la dona com l'home treballen, és a dir, no s'inclouen les parelles en que algun dels membres sigui jubilat, estudiant, mestressa de casa, aturat i altres no ocupats.

³³ L'any 2000 en el 36,2% de les parelles de Barcelona tant l'home com la dona estaven ocupats, mentre que el 27,5% estaven formades per un home ocupat i una dona mestressa de casa i un 16% per un home aturat o inactiu i una dona mestressa de casa. En un 9,4% de les parelles, un dels cònjuges estava ocupat i l'altre aturat o inactiu, i en un 11,1% tot dos eren aturats o inactius. Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona: *Enquesta de la regió de Barcelona 2000: Condicions de vida i hàbits de la població*. Disponible a: <<http://campus.uab.es/iermb/enquesta2000/IG/indexig.html>>

		Ocupació home							Total
		Propietaris, directius i comandaments intermedis	Professionals, tècnics i similars	Personal administratiu i similar	Comerciants, venedors i similars	Personal dels serveis de restauració, personals i seguretat	Qualificats i semiqualficats de la indústria i construcció	Treballadors no qualificats	
Ocupació dona	Propietaris, directius i comandaments intermedis	95 34,7%	10 8,8%	10 8,8%	7 8,2%	9 7,3%	18 4,7%	5 5,2%	154 12,9%
	Professionals, tècnics i similars	33 12,0%	51 44,7%	17 14,9%	5 5,9%	12 9,7%	16 4,2%	4 4,1%	138 11,6%
	Personal administratiu i similar	70 25,5%	39 34,2%	58 50,9%	15 17,6%	26 21,0%	71 18,5%	11 11,3%	290 24,3%
	Comerciants, venedors i similars	23 8,4%	3 2,6%	11 9,6%	37 43,5%	21 16,9%	66 17,2%	12 12,4%	173 14,5%
	Personal dels serveis de restauració,	23 8,4%	8 7,0%	15 13,2%	12 14,1%	42 33,9%	70 18,2%	14 14,4%	184 15,4%
	Qualificats i semiqualficats de la	4 1,5%				1 0,8%	13 3,4%	4 4,1%	22 1,8%
	Treballadors no qualificats	26 9,5%	3 2,6%	3 2,6%	9 10,6%	13 10,5%	130 33,9%	47 48,5%	231 19,4%
Total	274 100,0%	114 100,0%	114 100,0%	85 100,0%	124 100,0%	384 100,0%	97 100,0%	1192 100,0%	

		Ocupació home							Total
		Propietaris, directius i comandaments intermedis	Professionals, tècnics i similars	Personal administratiu i similar	Comerciants, venedors i similars	Personal dels serveis de restauració, personals i seguretat	Qualificats i semiqualficats de la indústria i construcció	Treballadors no qualificats	
Ocupació dona	Propietaris, directius i comandaments intermedis	95 61,7%	10 6,5%	10 6,5%	7 4,5%	9 5,8%	18 11,7%	5 3,2%	154 100,0%
	Professionals, tècnics i similars	33 23,9%	51 37,0%	17 12,3%	5 3,6%	12 8,7%	16 11,6%	4 2,9%	138 100,0%
	Personal administratiu i similar	70 24,1%	39 13,4%	58 20,0%	15 5,2%	26 9,0%	71 24,5%	11 3,8%	290 100,0%
	Comerciants, venedors i similars	23 13,3%	3 1,7%	11 6,4%	37 21,4%	21 12,1%	66 38,2%	12 6,9%	173 100,0%
	Personal dels serveis de restauració,	23 12,5%	8 4,3%	15 8,2%	12 6,5%	42 22,8%	70 38,0%	14 7,6%	184 100,0%
	Qualificats i semiqualficats de la	4 18,2%				1 4,5%	13 59,1%	4 18,2%	22 100,0%
	Treballadors no qualificats	26 11,3%	3 1,3%	3 1,3%	9 3,9%	13 5,6%	130 56,3%	47 20,3%	231 100,0%
Total	274 23,0%	114 9,6%	114 9,6%	85 7,1%	124 10,4%	384 32,2%	97 8,1%	1192 100,0%	

		Ocupació home							Total
		Propietaris, directius i comandaments intermedis	Professionals, tècnics i similars	Personal administratiu i similar	Comerciants, venedors i similars	Personal dels serveis de restauració, personals i seguretat	Qualificats i semiqualficats de la indústria i construcció	Treballadors no qualificats	
Ocupació dona	Propietaris, directius i comandaments intermedis	95 8,0%	10 ,8%	10 ,8%	7 ,6%	9 ,8%	18 1,5%	5 ,4%	154 12,9%
	Professionals, tècnics i similars	33 2,8%	51 4,3%	17 1,4%	5 ,4%	12 1,0%	16 1,3%	4 ,3%	138 11,6%
	Personal administratiu i similar	70 5,9%	39 3,3%	58 4,9%	15 1,3%	26 2,2%	71 6,0%	11 ,9%	290 24,3%
	Comerciants, venedors i similars	23 1,9%	3 ,3%	11 ,9%	37 3,1%	21 1,8%	66 5,5%	12 1,0%	173 14,5%
	Personal dels serveis de restauració,	23 1,9%	8 ,7%	15 1,3%	12 1,0%	42 3,5%	70 5,9%	14 1,2%	184 15,4%
	Qualificats i semiqualficats de la	4 ,3%				1 ,1%	13 1,1%	4 ,3%	22 1,8%
	Treballadors no qualificats	26 2,2%	3 ,3%	3 ,3%	9 ,8%	13 1,1%	130 10,9%	47 3,9%	231 19,4%
Total	274 23,0%	114 9,6%	114 9,6%	85 7,1%	124 10,4%	384 32,2%	97 8,1%	1192 100,0%	

		Ocupació home				Total
		Propietaris, directius i comandaments intermedis	Professionals, tècnics i similars	Treballadors qualificats i semiqualficats	Treballadors no qualificats	
Ocupació dona	Propietaris, directius i comandaments intermedis	95 8,0%	10 ,8%	44 3,7%	5 ,4%	154 12,9%
	Professionals, tècnics i similars	33 2,8%	51 4,3%	50 4,2%	4 ,3%	138 11,6%
	Treballadors qualificats i semiqualficats	120 10,1%	50 4,2%	458 38,4%	41 3,4%	669 56,1%
	Treballadors no qualificats	26 2,2%	3 ,3%	155 13,0%	47 3,9%	231 19,4%
Total	274 23,0%	114 9,6%	707 59,3%	97 8,1%	1192 100,0%	

Comparant les ocupacions de les parelles en les que tots dos tenen una ocupació remunerada, s'observa que en moltes parelles l'home i la dona tenen ocupacions similars (homogàmia ocupacional). Això es pot explicar pel fet que algunes parelles es poden haver format en l'àmbit laboral, però també per l'efecte de la relació entre ocupació i nivell d'estudis.

Com s'ha vist en l'anterior apartat hi ha una associació entre el nivell d'estudis dels dos membres de la parella; en aquest sentit, i atès que la posició que s'ocupa en el mercat de treball està relacionada amb el nivell de formació, també sembla lògic que hi hagi una relació entre l'ocupació dels dos membres de la parella. Tot i això, s'observa una tendència a la hipogàmia ocupacional degut a la segmentació en el mercat de treball en funció del gènere, ja que els homes ocupen en major proporció treballs més qualificats o de major prestigi que les dones, fins i tot tenint el mateix nivell d'estudis. Així, els homes que tenen estudis primaris o inferiors ocupen en major proporció treballs qualificats i semiqualficats que les dones (el 69% dels homes amb estudis primaris pel 48% de les dones), i també hi ha més homes propietaris, directius i comandaments

intermedis (el 18% dels homes amb estudis primaris pel 12% de les dones); en el nivell d'estudis secundaris i universitaris també hi ha més proporció d'homes propietaris, directius i comandaments intermedis que de dones (el 26% dels homes pel 13% de les dones amb estudis secundaris, i el 37% dels homes pel 15% de les dones amb estudis universitaris).

Sexe		Nivell estudis			Total
		Estudis primaris i sense estudis	Estudis secundaris o FP	Estudis universitaris	
Home	Directius, propietaris i comandaments intermedis	105 17,5%	141 25,9%	107 37,2%	353 24,7%
	Professionals, tècnics i similars	6 1,0%	20 3,7%	109 37,8%	135 9,4%
	Qualificats i semiquaificats	415 69,3%	350 64,2%	69 24,0%	834 58,2%
	Treballadors no qualificats	73 12,2%	34 6,2%	3 1,0%	110 7,7%
	Total	599 100,0%	545 100,0%	288 100,0%	1432 100,0%
Dona	Directius, propietaris i comandaments intermedis	53 11,9%	65 12,8%	44 15,3%	162 13,1%
	Professionals, tècnics i similars	1 ,2%	14 2,8%	126 43,9%	141 11,4%
	Qualificats i semiquaificats	215 48,4%	365 71,9%	113 39,4%	693 55,9%
	Treballadors no qualificats	175 39,4%	64 12,6%	4 1,4%	243 19,6%
	Total	444 100,0%	508 100,0%	287 100,0%	1239 100,0%

Matrimoni i cohabitació

Un 32% de la població d'Andorra considera que la millor forma de convivència per a una parella estable és casar-se (un 25% pensa que la millor manera és casar-se per l'església, mentre que un 6% creu que el millor es casar-se pel civil), un 18% pensa que la millor forma de convivència és la cohabitació (viure junts sense estar casats), mentre que un 29% està en una posició intermèdia, doncs pensa que el millor és casar-se, però havent passat abans per un període com a parella de fet. Si bé la majoria de la població (un 73%) considera el matrimoni com una institució molt o bastant important, un 88% també pensa que les parelles de fet haurien de tenir els mateixos drets i obligacions que les parelles casades (i un 53% també creu que les parelles homosexuals haurien de tenir els mateixos drets i obligacions que les parelles heterosexuales).³⁴

Tot i que la cohabitació ha anat augmentant com a forma d'unió alternativa al matrimoni, encara és un fenomen minoritari en els països del sud d'Europa. En alguns casos es tracta d'una primera forma d'unió prematrimonial, mentre que en altres casos es tracta d'una opció definitiva o com a alternativa a les segones núpcies (després de la ruptura d'un matrimoni).

En el cas d'Andorra, la majoria de les parelles que conviuen en les llars analitzades estan casades: prop del 73% són parelles casades per l'església i un 10% estan casades pel civil, mentre que un 17% són parelles que no estan casades (cohabitants o parelles de fet).

Les parelles de fet les formen persones més joves (sobretot menors de 40 anys), mentre que les parelles casades són en major proporció majors de 40 anys. Comparant l'edat de les persones que formen la parella principal, destaca que l'edat mitjana de les parelles de fet (35,7 anys) és inferior a la de les persones casades per l'església (48,1 anys) o pel civil (41,1 anys).

La proporció de cohabitants és superior entre els més joves (el 64,5% dels joves de 18 a 24 anys que viuen en parella són cohabitants, pel 35,5% que estan casats), mentre que la proporció de cohabitants baixa en els grups de més edat (del 32% dels que tenen entre 25 i 39 anys, al 9% dels que tenen entre 40 i 59 anys i a menys del 2% entre els majors de 60 anys que viuen en parella).

Relacionat amb l'edat també destaca que les parelles cohabitants i els matrimonis civils tenen en major proporció nivells d'estudis secundaris i universitaris que les parelles casades per l'església, que tenen en major proporció estudis primaris (degut a que són persones de més edat).

Pel que fa a l'estat civil, la majoria de les parelles de fet estan formades per un home solter i una dona soltera (el 73% dels casos), en un 8% es tracta d'una parella formada per un home solter i una dona separada o divorciada i en un 6% és una parella formada per un home separat o divorciat i una dona soltera, mentre que en un 8% dels casos tant l'home com la dona són separats o divorciats.

---

³⁴ Observatori tercer quadrimestre 2002

Per nacionalitats, s'observa un 13% les parelles andorranes (home i dona andorrans) són parella de fet, un 78% són casats per l'església i un 9% casats pel civil, proporció molt similar a la de les parelles espanyoles (home i dona espanyols): un 12% són parelles de fet, un 80% casats per l'església i un 8% casats pel civil. Quan un dels membres és de nacionalitat andorrana i l'altre de nacionalitat espanyola augmenta la proporció de parelles de fet (28%) i disminueix la de matrimonis religiosos (63%). Les parelles en les que els dos membres són francesos tenen una proporció superior de cohabitants (31% són parella de fet), i menys matrimonis religiosos (53% casats per l'església), mentre que prop del 16% són casats pel civil. Les parelles de nacionalitat portuguesa són les que tenen més proporció de matrimoni per l'església (82% de les parelles), mentre que un 11% són parella de fet i un 7% estan casats pel civil. Entre les parelles en que tant l'home com la dona tenen altres nacionalitats (la mateixa) només un 4% són parella de fet, mentre que un 76% estan casats per l'església i un 20% casats pel civil. Finalment, les parelles mixtes, en les que home i dona tenen diferents nacionalitats són les que presenten major proporció de parelles de fet (37%), mentre que un 43% estan casats per l'església i un 20% casats pel civil.

Amb aquestes dades es pot concloure que la cohabitació és un fenomen plenament acceptat per la major part de la societat i està molt estès entre les parelles joves i entre persones que no han estat casades anteriorment –en alguns casos pot ser considerada com un matrimoni a prova, com una fase de transició al matrimoni formalitzat–, tot i que també és una via de formació d'una nova parella per aquelles persones separades, divorciades o vídues. De tota manera, una proporció de parelles acaba casant-se amb el pas dels anys, sobretot quan tenen fills.

Estat civil de la parella principal

	Freqüència	Percentatge
Parella de fet	291	17,2%
Casat per l'església	1225	72,5%
Casat pel civil	173	10,2%
Total	1689	100,0%

Edat dels membres de la parella principal segons l'estat civil

	Parella de fet	Casat per l'església	Casat pel civil	Total
18 a 24 anys	6,9%	,7%	1,4%	1,8%
25 a 39 anys	65,5%	27,4%	44,8%	35,7%
40 a 59 anys	26,3%	53,8%	50,0%	48,7%
60 anys i més	1,4%	18,1%	3,8%	13,8%
Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Estat civil de la parella principal per grups d'edat

		Edat				Total
		18 a 24 anys	25 a 39 anys	40 a 59 anys	60 anys i més	
Estat civil	Parella de fet	40 64,5%	381 31,6%	153 9,3%	8 1,7%	582 17,2%
	Matrimoni	22 35,5%	825 68,4%	1489 90,7%	456 98,3%	2792 82,8%
Total		62 100,0%	1206 100,0%	1642 100,0%	464 100,0%	3374 100,0%

Mitjana d'edat per sexe i estat civil

	Sexe		Total
	Home	Dona	
Parella de fet	36,80	34,55	35,68
Casat per l'església	49,44	46,75	48,10
Casat pel civil	42,90	39,24	41,07
Total	46,59	43,88	45,23

Nivell d'estudis dels membres de la parella principal, segons l'estat civil

	Parella de fet	Casat per l'església	Casat pel civil	Total
Estudis primaris i sense estudis	26,7%	47,2%	30,9%	42,0%
Estudis secundaris o FP	45,5%	35,8%	42,6%	38,1%
Estudis universitaris	27,8%	17,1%	26,5%	19,9%
Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Estat civil de les parelles de fet

		Estat civil home				Total
		Solter	Separat/d ivorciat	Vidu	Nc	
Estat civil dona	Solter	212 72,9%	19 6,5%		1 ,3%	232 79,7%
	Separat/divorciat	22 7,6%	22 7,6%		4 1,4%	48 16,5%
	Vidu	2 ,7%	2 ,7%			4 1,4%
	Nc	1 ,3%	3 1,0%	1 ,3%	2 ,7%	7 2,4%
Total		237 81,4%	46 15,8%	1 ,3%	7 2,4%	291 100,0%

Estat civil de la parella principal segons la nacionalitat

	nacionalitat parella							Total
	parella andorrana	parella espanyola	parella mixta andorrana espanyola	parella francesa	parella portuguesa	parella altres mateixa nacionalitat	parella mixta	
Parella de fet	52 13,1%	70 11,7%	59 27,8%	14 31,1%	20 10,6%	2 4,1%	74 37,0%	291 17,2%
Casat per l'església	310 77,9%	480 80,4%	133 62,7%	24 53,3%	155 82,4%	37 75,5%	86 43,0%	1225 72,5%
Casat pel civil	36 9,0%	47 7,9%	20 9,4%	7 15,6%	13 6,9%	10 20,4%	40 20,0%	173 10,2%
Total	398 100,0%	597 100,0%	212 100,0%	45 100,0%	188 100,0%	49 100,0%	200 100,0%	1689 100,0%

PARES I FILLS

Nivell d'estudis

L'accés a l'educació està relacionat amb el posicionament social de la llar d'origen, és a dir, amb el nivell educatiu i la categoria socioeconòmica dels progenitors. Evidentment quan la situació econòmica d'una llar és més folgada, hi ha més possibilitats de donar majors oportunitats educatives als fills, però el fet que els pares tinguin estudis superiors és més determinant per obtenir un títol superior que el fet que pertanyin a categories professionals elevades. En general, s'observa que els fills tenen nivells educatius iguals o superiors als dels seus pares i mares.³⁵

Per analitzar l'herència del capital cultural, és a dir, la influència del nivell d'estudis dels progenitors sobre el nivell d'estudis dels fills, s'han seleccionat de la mostra les llars formades per una parella amb fills, en les que el fill/a més gran té entre 26 i 35 anys (és la generació més jove que ha completat els seus estudis). El primer que s'observa és que, efectivament, els fills tenen en major proporció estudis universitaris (el 61% de les filles i el 45% dels fills) que els pares (el 16% dels pares i el 12% de les mares), mentre que els pares tenen en major proporció estudis primaris (el 53% dels pares i el 49% de les mares, pel 16% dels fills i el 6% de les filles).³⁶

Nivell d'estudis dels fills

	Fill 1		Total
	Home	Dona	
Estudis primaris	14 15,7%	4 5,6%	18 11,2%
Estudis secundaris o Formació Professional	33 37,1%	24 33,3%	57 35,4%
Estudis universitaris	40 44,9%	44 61,1%	84 52,2%
Educació especial (Esc. Meritxell)	2 2,2%		2 1,2%
Total	89 100,0%	72 100,0%	161 100,0%

Nivell d'estudis pare

	Freqüència	Percentatge
Estudis primaris i sense estudis	86	53,4
Estudis secundaris o FP	46	28,6
Estudis universitaris	26	16,1
Ns/nc	3	1,9
Total	161	100,0

Nivell d'estudis mare

³⁵ Enquesta de la Regió de Barcelona 2000. <http://campus.uab.es/iermb/enquesta2000/presentacio.htm>

³⁶ Atès que en aquest apartat només s'analitza una part de la mostra, els marges d'error són més elevats que en els anàlisis sobre tota la població enquestada.

	Freqüència	Percentatge
Estudis primaris i sense estudis	79	49,1
Estudis secundaris o FP	57	35,4
Estudis universitaris	20	12,4
Altres	1	,6
Ns/nc	4	2,5
Total	161	100,0

La progressiva generalització de l'educació secundària i superior en les darreres dècades, fa que els joves tinguin un nivell d'estudis superior als dels seus progenitors, ja que ells no van tenir les mateixes possibilitats d'accedir a nivells més alts d'estudis que han tingut els més joves. Així, accedeixen als estudis universitaris més persones procedents de tots els nivells culturals, però l'accés de les persones procedents de famílies sense estudis o amb estudis primaris és inferior al de les persones procedents de famílies amb estudis secundaris i superiors. Comparant el nivell d'estudis dels fills amb el nivell d'estudis dels seus pares, es confirma que el nivell educatiu dels progenitors té influència sobre l'educació dels fills, ja que hi ha una proporció més alta dels fills amb estudis universitaris entre els que els pares tenen estudis universitaris, i també hi ha més proporció de fills amb estudis primaris entre els que els seus pares tenen estudis primaris o inferiors. Tanmateix, en aquests casos el fenomen sol estar creuat per una variable socioeconòmica, i és que normalment un alt nivell econòmic i un alt nivell d'instrucció coincideixen, i això fa que els joves de famílies benestants tinguin més facilitats per accedir a graus educatius elevats.

		Estudis pare			Total
		Estudis primaris i sense estudis	Estudis secundaris o FP	Estudis universitaris	
Estudis Fill 1	Estudis primaris	15 17,6%	1 2,2%	1 3,8%	17 10,9%
	Estudis secundaris o Formació Professional	33 38,8%	16 35,6%	6 23,1%	55 35,3%
	Estudis universitaris	37 43,5%	28 62,2%	19 73,1%	84 53,8%
Total		85 100,0%	45 100,0%	26 100,0%	156 100,0%

		Estudis mare			Total
		Estudis primaris i sense estudis	Estudis secundaris o FP	Estudis universitaris	
Estudis Fill 1	Estudis primaris	15 19,2%	2 3,6%	1 5,0%	18 11,7%
	Estudis secundaris o Formació Professional	30 38,5%	21 37,5%	2 10,0%	53 34,4%
	Estudis universitaris	33 42,3%	33 58,9%	17 85,0%	83 53,9%
Total		78 100,0%	56 100,0%	20 100,0%	154 100,0%

ENQUESTA VIDA FAMILIAR

Dades persona enquestada

Sexe

	Freqüència	Percentatge
Home	965	45,8
Dona	1141	54,2
Total	2106	100,0

Edat

	Freqüència	Percentatge
18 a 24 anys	191	9,1
25 a 39 anys	750	35,6
40 a 59 anys	827	39,3
més de 60 anys	336	16,0
NS/NC	2	,1
Total	2106	100,0

Lloc de naixement

	Freqüència	Percentatge
Andorra	504	23,9
Catalunya	483	22,9
Andalusia	169	8,0
Galícia	92	4,4
Resta Espanya	364	17,3
França	120	5,7
Portugal	222	10,5
Gran Bretanya	24	1,1
Europa i altres	38	1,8
Amèrica llatina	41	1,9
Àfrica	32	1,5
Àsia	17	,8
Total	2106	100,0

País

	Freqüència	Percentatge
Andorra	504	23,9
Espanya	1108	52,6
França	120	5,7
Portugal	222	10,5
Altres	152	7,2
Total	2106	100,0

Nacionalitat

	Freqüència	Percentatge
Andorrana	789	37,5
Espanyola	866	41,1
Francesa	107	5,1
Portuguesa	237	11,3
Britànica	25	1,2
Països Unió Europea	22	1,0
Resta països extracomunitaris	60	2,8
Total	2106	100,0

Anys de residència

	Freqüència	Percentatge
0 a 5 anys	198	9,4
6 a 17 anys	447	21,2
18 a 25 anys	484	23,0
més de 25 anys	971	46,1
Nc	6	,3
Total	2106	100,0

	Freqüència	Percentatge
0 a 5 anys	197	12,3
6 a 17 anys	441	27,6
18 a 25 anys	356	22,3
més de 25 anys	602	37,6
Nc	6	,4
Total	1602	100,0

*Nascuts fora d'Andorra

Nivell d'estudis

	Freqüència	Percentatge
Sense estudis	43	2,0
Estudis primaris	724	34,4
Estudis secundaris	558	26,5
Formació professional	279	13,2
Estudis universitaris	496	23,6
Altres	2	,1
Ns/nc	4	,2
Total	2106	100,0

Ocupació

	Freqüència	Percentatge
Propietaris, directius i comandaments intermedis	277	13,2
Professionals, tècnics i similars	214	10,2
Personal administratiu i similars	299	14,2
Comerciants, venedors i similars	152	7,2
Personal dels serveis de restauració, personals i seguretat	199	9,4
Qualificats i semiqualficats de la indústria i construcció	236	11,2
Treballadors no qualificats	212	10,1
Jubilats	261	12,4
Mestresses de casa	127	6,0
Estudiants	70	3,3
Altres no ocupats	42	2,0
Nc	17	,8
Total	2106	100,0

Sector (només els ocupats)

	Frecuencia	Percentatge
Sector primari	7	,4
Sector industrial i garatges	66	4,2
Construcció i annexes	193	12,1
Comerç	275	17,3
Hoteleria i restauració	180	11,3
Altres serveis	364	22,9
Organismes financers i assegurances	91	5,7
Professions liberals	74	4,7
Administració pública	323	20,3
NS/NC	17	1,1
Total	1590	100,0
No ocupats	516	
Total	2106	

Estat civil

	Freqüència	Percentatge
Solter	574	27,3
Casat per l'església	1086	51,6
Casat pel civil	166	7,9
Separat/divorciat	159	7,5
Vidu	121	5,7
Total	2106	100,0

Gairebé el 52% de les persones enquestades estan casades per l'església i un 8% casades pel civil, el 27% són solters, un 7% separats o divorciats i prop del 6% són vidus.

Entre els solters, separats o divorciats i vidus, alguns conviuen en parella (13% de les persones enquestades):

	Freqüència	Percentatge
Solter	362	17,2
Casat per l'església	1086	51,6
Casat pel civil	166	7,9
Separat/divorciat	95	4,5
Vidu	117	5,6
Parella de fet	280	13,3
Total	2106	100,0

Entre les persones que cohabituen (parelles de fet), la majoria (el 76%) són solters i tenen entre 25 i 39 anys (el 72% són menors de 40 anys):

	Parella de fet	
	Freqüència	Percentatge
Solter	212	75,7
Separat/divorciat	64	22,9
Vidu	4	1,4
Total	280	100,0

	Parella de fet	
	Freqüència	Percentatge
18 a 24 anys	21	7,5%
25 a 39 anys	182	65,0%
40 a 59 anys	71	25,4%
més de 60 anys	6	2,1%
Total	280	100,0%

També es pot observar que viu en parella un 37% dels solters i un 40% dels separats o divorciats, però només un 3% dels vidus.

	Solter		Separat/divorciat		Vidu	
	Freqüència	Percentatge	Freqüència	Percentatge	Freqüència	Percentatge
No conviu en parella	362	63,1	95	59,7	117	96,7
Parella de fet	212	36,9	64	40,3	4	3,3
Total	574	100,0	159	100,0	121	100,0

	Edat				Total
	18 a 24 anys	25 a 39 anys	40 a 59 anys	més de 60 anys	
Solter	156 81,7%	137 18,3%	54 6,5%	15 4,5%	362 17,2%
Casat per l'església	8 4,2%	340 45,3%	531 64,2%	205 61,0%	1084 51,5%
Separat/divorciat	2 1,0%	17 2,3%	62 7,5%	14 4,2%	95 4,5%
Vidu		1 ,1%	28 3,4%	88 26,2%	117 5,6%
Casat pel civil	4 2,1%	73 9,7%	81 9,8%	8 2,4%	166 7,9%
Parella de fet	21 11,0%	182 24,3%	71 8,6%	6 1,8%	280 13,3%
Total	191 100,0%	750 100,0%	827 100,0%	336 100,0%	2104 100,0%

	Edat				Total
	18 a 24 anys	25 a 39 anys	40 a 59 anys	més de 60 anys	
Solter	156 81,7%	137 18,3%	54 6,5%	15 4,5%	362 17,2%
Casat	12 6,3%	413 55,1%	612 74,0%	213 63,4%	1250 59,4%
Separat/divorciat	2 1,0%	17 2,3%	62 7,5%	14 4,2%	95 4,5%
Vidu		1 ,1%	28 3,4%	88 26,2%	117 5,6%
Parella de fet	21 11,0%	182 24,3%	71 8,6%	6 1,8%	280 13,3%
Total	191 100,0%	750 100,0%	827 100,0%	336 100,0%	2104 100,0%

Ha estat casat o ha conviscut en parella anteriorment?

	Freqüència	Percentatge
Casat per l'església	182	8,6
Casat pel civil	41	1,9
Casat	10	,5
Convivint	95	4,5
No s'ha casat anteriorment ni ha conviscut amb ningú	1774	84,2
Ns/nc	4	,2
Total	2106	100,0

	Freqüència	Percentatge
Casat per l'església	27	1,5
Casat pel civil	10	,5
Casat	1	,1
Convivint	95	5,2
No s'ha casat anteriorment ni ha conviscut amb ningú	1689	92,5
Ns/nc	4	,2
Total	1826	100,0

* Sense els vidus i separats

Al demanar a les persones solteres i casades si anteriorment havien conviscut en parella o havien estat casats, s'observa que en el cas dels solters un 12% ha conviscut en parella en el passat (pel 88% que no ha conviscut), i que entre les persones casades per l'església només un 1% tenia un anterior matrimoni i un altre 1% havia estat convivint en parella (pel 98% que no ha estat casat ni ha conviscut en parella anteriorment), mentre que les persones casades pel civil tenien anteriors relacions en major proporció: un 16% havia estat casat i un 7% havia conviscut en parella (pel 76% que no havia estat casat ni ha conviscut en parella).

		Estat Civil o Convivència				Total
		Solter	Casat per l'església	Casat pel civil	Parella de fet	
Ha estat casat o ha conviscut en parella anteriorment?	Casat per l'església		7 ,6%	20 12,0%		27 1,5%
	Casat pel civil		3 ,3%	7 4,2%		10 ,5%
	Convivint	51 14,1%	13 1,2%	12 7,2%	19 9,0%	95 5,2%
	No s'ha casat anteriorment ni ha conviscut amb ningú	310 85,9%	1061 97,9%	126 75,9%	192 91,0%	1689 92,7%
	Casat			1 ,6%		1 ,1%
Total		361 100,0%	1084 100,0%	166 100,0%	211 100,0%	1822 100,0%

S'ha divorciat alguna vegada?

	Freqüència	Percentatge
Sí	143	6,8
No	1961	93,1
Ns/nc	2	,1
Total	2106	100,0

Gairebé un 7% de les persones enquestades s'ha divorciat i aproximadament hi ha un 1% més de persones separades (que no s'han divorciat encara o estan en tràmits per fer-ho), ja que en total hi ha un 8% de persones que són separades i/o divorciades.

A banda dels familiars que viuen amb vostè, té més família directa amb la que mantingui habitualment relació? (entenent els descendents directes: fills i néts, els ascendents directes: pares, avis, besavis i oncles, i iguals: germans i cosins).

	Freqüència	Percentatge
Sí, només a Andorra	351	16,7
Sí, una part a Andorra i l'altra part fora d'Andorra	1225	58,2
Sí, només fora d'Andorra	494	23,5
No en tinc	34	1,6
Ns/nc	2	,1
Total	2106	100,0

El 58% de les persones enquestades tenen família directa (amb la que mantenen relació) tant a Andorra com fora d'Andorra, mentre que el 23% només té família fora d'Andorra i gairebé el 17% només té família a Andorra.

Aquestes proporcions varien significativament en funció del lloc d'origen de les persones enquestades, de manera que en el cas de les persones nascudes a Andorra augmenta la proporció dels que només tenen família a Andorra (el 34%) respecte les persones nascudes a Espanya (14%), França (5%), Portugal (4%) i altres països (7%), mentre que només un 3% de les persones nascudes a Andorra no tenen família dins el país –és a dir, que només tenen família fora d'Andorra–, percentatge molt inferior al de la resta de grups (el 26% de les persones nascudes a Espanya, el 48% de les persones nascudes a França, el 28% dels nascuts a Portugal i el 43% dels naturals d'altres països). Aquestes dades permeten constatar la diferència entre la xarxa de relacions familiars properes de les persones nascudes al país i les persones nascudes fora d'Andorra, amb els consegüents efectes que això pot suposar d'ajuda o suport en cas de necessitat (com veurem més endavant)...

També hi ha una relació segons els anys de residència, ja que augmenta la proporció dels que tenen família a Andorra entre els que fa més anys que viuen al país, alhora que disminueix la proporció dels que només tenen família fora d'Andorra; és a dir que amb els anys de residència s'amplia la xarxa de relacions familiars dins el país.

(Només pels que han contestat que tenen familiars fora d'Andorra N=1719) On viuen? (multiresposta)

	Freqüència	Percentatge
Catalunya	620	36,1
Andalusia	181	10,5
Galícia	103	6,0
Resta d'Espanya	643	37,4
França	279	16,2
Portugal	244	14,2
Gran Bretanya	35	2,0
Països d'Europa i altres	89	5,2
Països d'Amèrica llatina	47	2,7
Països d'Àfrica	7	,4
Països d'Àsia	13	,8
Ns/nc	4	,2
Base	1719	

Al demanar pel lloc on viuen els familiars de fora d'Andorra amb els que mantenen relació, es constata que la majoria està a Espanya (sobretot a Catalunya) i en menor proporció a França i Portugal, que també són els països d'on procedeixen la majoria de les persones residents a Andorra.

Analitzant en funció del lloc de naixement de les persones enquestades es comprova que entre les persones que tenen família fora del país, les nascudes a Andorra en tenen sobre tot a Catalunya (el 46%) i a la resta d'Espanya (el 42%) –i en menor proporció a França (24%) i a Andalusia (13%)–, i que les persones nascudes a Catalunya tenen majoritàriament família a Catalunya (el 77%) i a la resta d'Espanya (27%). De la mateixa manera les persones nascudes a la resta de llocs tenen més família en el seu lloc d'origen: el 71% de les persones nascudes a Andalusia hi tenen família (el 31% també té família a Catalunya i el 28% a la resta d'Espanya), i el 75% de les persones nascudes a Galícia tenen família allí (el 26% té família a la resta d'Espanya i el 18% a Catalunya). El 92% de les persones nascudes a la resta de comunitats d'Espanya tenen família en aquestes comunitats, el 90% dels originaris de França tenen família en aquell país i el 96% dels nascuts a Portugal tenen família en el seu país d'origen.

(Als que tenen família directa N=2070) Quan té algun problema o alguna necessitat sol vostè o la seva família recórrer a aquesta família directa?

	Freqüència	Percentatge
Sí, sovint	701	33,9
Sí, algunes vegades	811	39,2
No, mai	539	26,0
Ns/nc	19	,9
Total	2070	100,0

En el conjunt de la població, un 39% declara que recorre a la seva família alguna vegada quan té algun problema o en cas de necessitat, un 34% diu que recorre a la família sovint i un 26% afirma que no hi recorre mai.

Analitzant en funció de la proximitat de la família, és a dir, si tenen família a Andorra o només fora d'Andorra, s'observa que els que tenen família només a Andorra diuen que hi recorren sovint quan tenen algun problema en major proporció (el 58%) que els que tenen família a Andorra i fora d'Andorra (31%) i els que només tenen família fora d'Andorra (26%); per contra els que no recorren mai a la seva família, són més nombrosos entre els que només tenen família fora d'Andorra (el 34%), que entre els que tenen família fora i dins d'Andorra (25%) i els que només tenen família a Andorra (19%). Aquesta relació sembla lògica degut a la major facilitat de recórrer a la família que es té més a prop, i per això els que tenen família a Andorra hi recorren més sovint mentre que els que només tenen família fora d'Andorra hi poden recórrer menys.

En funció del sexe, les dones declaren que hi recorren sovint (45%) en major proporció que els homes (22%), mentre que la majoria dels homes diuen que hi recorren alguna vegada (el 52% dels homes pel 29% de les dones). La proporció dels que no acudeixen mai a la família quan tenen algun problema és pràcticament igual en el cas dels homes que entre les dones (al voltant del 26%). Clar que cal tenir en compte els referents de cada sexe. Així, per les dones recórrer a la família sol vincular-se a l'assistència en rols de cura d'infants o adults, per exemple, tasca feminitzada que els homes, d'entrada, ja no fan normalment, i per tant tampoc no l'han de gestionar. D'aquesta manera, es pot deduir que el rol de treball domèstic-familiar de les dones incrementa la casuística a partir de la qual el recurs a l'ajut familiar és recurrent.

Segons l'edat, augmenta lleugerament la proporció dels que no recorren a la família al passar del grup dels més joves (el 22% dels que tenen entre 18 i 24 anys) al grup de 60 a 74 anys (el 32%), però torna a disminuir entre els enquestats majors de 75 anys (el 24% no recorre mai a la família però el 45% hi recorre sovint), fet que es pot explicar per la major necessitat d'atenció per part d'algunes persones d'edat avançada...

En relació al lloc d'origen les persones nascudes a Andorra són les que més recorren a la família en cas de necessitat (el 40% hi recorre sovint, el 39% alguna vegada i el 21% mai), si bé, com s'ha comentat anteriorment, també són les que tenen en major proporció família a Andorra; les persones nascudes a Espanya mantenen una proporció pràcticament igual a la mitjana del conjunt de la població (el 35% recorre sovint a la família, el 40% alguna vegada i el 25% mai), mentre que les persones nascudes a Portugal, França i en la resta de països recorren amb menys freqüència a la família –ja que molts no tenen família a Andorra– i tenen proporcions superiors entre els que no recorren mai a la família (el 31%, 34% i 39% respectivament). Novament, en aquest cas la proximitat de la família com a recurs, distorsiona amplament la casuística, i per tant, es dedueix que recorre més a la família aquelles persones que en tenen més i en ubicacions properes al lloc de residència.

Actualment, en el cas que a la família hi hagi una persona malalta, una persona gran o una persona discapacitada, qui se n'ocupa principalment? (multiresposta)

	Freqüència	Percentatge
Home principal	9	6,9
Dona principal	62	47,7
Altres familiars	29	22,3
Altres no familiars	17	13,1
Home i dona principal	17	13,1
Institucions	5	3,8
Base	130	

En els casos que dins la llar tenen una persona malalta, una persona gran o una persona discapacitada que requereix alguna atenció especial, gairebé la meitat (el 48%) diuen que se n'ocupa la dona principal i en un 22% dels casos un altre familiar (sobretot fills, encara que no convisquin en la mateixa llar); en el 13% dels casos se n'ocupa altres persones no familiars (en la majoria dels casos una persona professional) i en un 13% conjuntament l'home i la dona principal (la parella principal), mentre que només en un 7% dels casos és l'home principal el cuidador i en un 4% són institucions externes a la família.

Tot i que en aquesta pregunta la representativitat és baixa degut a que hi ha pocs casos (N=128), resulta prou significativa la presència majoritària de la dona com a encarregada principal de l'atenció de les persones malaltes, persones grans o persones discapacitades, reafirmant la divisió de rols dins la llar en funció del gènere (les dones s'encarreguen majoritàriament de les tasques reproductives)... La majoria dels casos en què la dona és la cuidadora principal són dones que tenen cura del seu pare i/o mare o dels sogres o fills que necessiten alguna atenció especial, però també hi ha parelles d'edat avançada on la dona és la cuidadora (en aquest cas del seu home).

Actualment, en el cas que a la llar hi hagi un nen/nens petits, qui se n'ocupa principalment? (multiresposta)

	Freqüència	Percentatge
Home principal	3	,9
Dona principal	188	53,7
Altres familiars	50	14,3
Amic/amiga	3	,9
Home i dona principal	88	25,1
Cangur	26	7,4
Guarderia	50	14,3
Base	350	

Entre les persones que tenen algun nen petit dins la llar, novament és la dona principal la que s'encarrega de la seva atenció en major proporció (en el 54% dels casos), i en un 25% dels casos és la parella principal qui se n'ocupa per igual, destacant també que un 14% diu que se n'ocupa algun altre familiar (fills, germans i sobretot pares de la dona i/o de l'home principal), un 14% diu que la guarderia i en un 7% dels casos una cangur.

Igual que en la pregunta anterior destaca la major presència de les dones en les tasques reproductives dins la llar (en aquest cas d'atenció als fills), mostrant la permanència del model tradicional de divisió de rols en funció del gènere...

En quins moments del dia coincideix tota la família? (multiresposta N=1863)

	Freqüència	Percentatge
Al matí (esmorzar)	379	20,3
Al migdia (dinar)	829	44,5
A la tarda	324	17,4
A la nit (sopar)	1713	91,9
En cap moment	77	4,1
Varia segons la feina	11	,6
Ns/nc	5	,3
Base	1863	

Sobre la base de tots els enquestats que viuen en una llar multipersonal, s'ha demanat en quins moments coincideixen tots els membres que hi conviuen, i s'observa que a la nit és el moment en que més coincideixen tots (el 92%), seguit del migdia (el 44%) i en menor proporció coincideixen al matí (un 20%) o a la tarda (17%). Només un 4% declara que normalment no coincideixen tots en cap moment.

	Freqüència	Percentatge
Al matí (esmorzar)	359	21,1
Al migdia (dinar)	750	44,1
A la tarda	303	17,8
A la nit (sopar)	1571	92,3
En cap moment	68	4,0
Varia segons la feina	10	,6
Ns/nc	5	,3
Total	1702	100,0

* Només llars amb un nucli familiar i sense altres persones

(Quants d'aquests moments coincideixen?)

	Freqüència	Percentatge
,00	68	4,0
1,00	669	39,7
2,00	663	39,3
3,00	160	9,5
4,00	127	7,5
Total	1687	100,0

Comparant només les llars amb un nucli familiar simple (sense altres persones), destaca que les parelles sense fills coincideixen en major proporció que les parelles amb fills i que les llars monoparentals, fet que està relacionat també amb el nombre de membres de la llar (coincideixen més les llars amb menys persones, mentre que al passar a llars amb més persones disminueix el percentatge dels que coincideixen)

	Tipologia de famílies						Total	
	Parella sense fills		Parella amb fills		Monoparental		casos	%
	casos	%	casos	%	casos	%		
Al matí (esmorzar)	184	37,4	146	13,5	29	22,8	359	21,1
Al migdia (dinar)	313	63,6	380	35,1	57	44,9	750	44,1
A la tarda	158	32,1	124	11,4	21	16,5	303	17,8
A la nit (sopar)	468	95,1	994	91,8	109	85,8	1571	92,3
En cap moment	5	1,0	55	5,1	8	6,3	68	4,0
Varia segons la feina	5	1,0	4	,4	1	,8	10	,6
Ns/nc	3	,6	1	,1	1	,8	5	,3
Base	492	100,0	1083	100,0	127	100,0	1702	100,0

	Nombre de membres de la llar								Total	
	2		3		4		5 o més		casos	%
	casos	%	casos	%	casos	%	casos	%		
Al matí (esmorzar)	209	35,8	75	13,7	68	14,1	7	8,0	359	21,1
Al migdia (dinar)	358	61,3	224	41,0	143	29,6	25	28,4	750	44,1
A la tarda	177	30,3	59	10,8	58	12,0	9	10,2	303	17,8
A la nit (sopar)	544	93,2	506	92,5	446	92,3	75	85,2	1571	92,3
En cap moment	11	1,9	24	4,4	23	4,8	10	11,4	68	4,0
Varia segons la feina	6	1,0	1	,2	3	,6	0	,0	10	,6
Ns/nc	4	,7	1	,2	0	,0	0	,0	5	,3
Base	584	100,0	547	100,0	483	100,0	88	100,0	1702	100,0

Evidentment en el cas de les llars en les que cap dels membres està ocupat, la coincidència és superior i també és superior si només treballa un dels membres, mentre que quan hi ha dues o més persones amb una ocupació en el mercat de treball coincideixen amb menys freqüència. Comparant en funció de l'ocupació de l'home o de la dona principal en general s'observa que els percentatges de coincidència són inferiors en el cas dels treballadors dels serveis de restauració, personals o de seguretat, seguits dels treballadors de la indústria i la construcció i dels treballadors del comerç, com a conseqüència del tipus de feina que comporta uns horaris laborals menys compatibles amb la vida familiar.

En el cas de les llars amb fills també s'observa una influència de l'edat dels fills, ja que en el cas que hi hagi fills més petits (menors de 12 anys) augmenta la freqüència dels moments en què coincideixen mentre que en les llars on hi ha algun fill major d'edat hi ha menys moments en què coincideixen tots.

(Els que han contestat que no coincideixen mai N=77) Quin és el motiu principal pel qual no coincideixen mai?

	Freqüència	Percentatge
Tenir horaris laborals diferents	41	53,2
Estudiar fora d'Andorra	35	45,5
Altres	3	3,9
Base	77	100,0

	Freqüència	Percentatge
Tenir horaris laborals diferents	37	53,6
Estudiar fora d'Andorra	32	46,4
Altres	2	2,9
Base	69	

* Només llars amb un nucli familiar i sense altres persones

Entre les persones que diuen no coincidir mai, el motiu principal és per la incompatibilitat d'horaris de treball, o perquè algun membre de la llar estudia fora d'Andorra. Aquí també es constata que el problema de la incompatibilitat d'horaris és més gran en el cas dels treballadors del servei de restauració, personals o de seguretat.

Quins dies de la setmana coincideix habitualment tota la família? (N=1863)

	Freqüència	Percentatge
Cap dia	224	12,0
Mig dia	10	,5
Un dia	313	16,8
Un dia i mig	15	,8
Dos dies	1019	54,7
Tres dies	4	,2
Cada dia	155	8,3
Alguns dies puntuals un o dos dies	40	2,1
	80	4,3
Ns/Nc	3	,2
Total	1863	100,0

Quins dies de la setmana coincideix habitualment tota la família

	Freqüència	Percentatge
Cap dia	223	12,0
Menys de 2 dies	418	22,4
Dos dies	1020	54,8
Més de dos dies	159	8,5
Alguns dies puntuals	40	2,1
Ns/Nc	3	,2
Total	1863	100,0

El 12% dels enquestats no coincideix habitualment cap dia amb la resta de persones de la llar, mentre que el 22% coincideixen menys de dos dies a la setmana, un 55% dos dies i un 8% més de dos dies a la setmana.

Les llars sense nucli familiar i les llars amb dos nuclis o més són les que amb major proporció diuen que no coincideixen cap dia, tot i que segurament per diferents motius. Les llars formades per dues o més persones que no componen un nucli familiar són en molts casos companys de pis que fan vides independents, mentre que les llars amb dos o més nuclis, al ser més nombroses (quatre o més membres) tenen més dificultats per coincidir totes les persones que hi conviuen).

	Tipologia de famílies					Total
	Dues o més persones	Parella sense fills	Parella amb fills	Monoparental	2 nuclis o més	
Cap dia	14 45,2%	38 7,3%	143 12,8%	19 13,8%	9 56,3%	223 12,3%
Menys de 2 dies	1 3,2%	110 21,2%	272 24,4%	32 23,2%	3 18,8%	418 23,0%
Dos dies	12 38,7%	237 45,6%	690 61,9%	78 56,5%	3 18,8%	1020 56,0%
Més de dos dies	4 12,9%	135 26,0%	10 ,9%	9 6,5%	1 6,3%	159 8,7%
Total	31 100,0%	520 100,0%	1115 100,0%	138 100,0%	16 100,0%	1820 100,0%

	Nombre de membres de la llar				Total
	2	3	4	5 o més	
Cap dia	47 7,8%	72 12,5%	65 12,6%	39 30,0%	223 12,3%
Menys de 2 dies	125 20,9%	137 23,9%	128 24,8%	28 21,5%	418 23,0%
Dos dies	285 47,6%	355 61,8%	318 61,5%	62 47,7%	1020 56,0%
Més de dos dies	142 23,7%	10 1,7%	6 1,2%	1 ,8%	159 8,7%
Total	599 100,0%	574 100,0%	517 100,0%	130 100,0%	1820 100,0%

Pel que fa a les llars amb un nucli familiar en general coincideixen més sovint que les llars sense nucli familiar: les formades per una parella sense fills són les que més dies coincideixen (només un 7% no coincideix cap dia, i fins a un 26% coincideixen més de dos dies), mentre que les parelles amb fills i les monoparentals coincideixen en proporcions similars al conjunt de les llars.

Si es distingeix entre llars simples i llars ampliades (llars amb un nucli familiar i altres persones), es constata la major coincidència en les llars simples degut a que estan formades per menys persones. De fet el nombre de membres de la llar és un factor

clarament relacionat amb aquesta qüestió, ja que en les llars més nombroses augmenta el percentatge dels que no coincideixen cap dia, mentre que disminueix clarament la proporció dels que coincideixen més de dos dies a la setmana.

A continuació es detallen les proporcions considerant només les llars amb un nucli familiar simple, i s'observen les mateixes relacions observades en el conjunt de les llars: major proporció de coincidència en les llars formades per menys persones –sobretot entre les parelles sense fills– i més percentatge dels que no coincideixen cap dia entre les llars més nombroses.

	Freqüència	Percentatge
Cap dia	171	10,0
Mig dia	10	,6
Un dia	283	16,6
Un dia i mig	15	,9
Dos dies	961	56,4
Tres dies	4	,2
Cada dia	144	8,5
Alguns dies puntuals un o dos dies	34	2,0
	79	4,6
Ns/Nc	2	,1
Total	1703	100,0

* Només llars amb un nucli familiar i sense altres persones

	Freqüència	Percentatge	Percentatge vàlid
Cap dia	171	10,0	10,3
Menys de 2 dies	387	22,7	23,2
Dos dies	961	56,4	57,6
Més de dos dies	148	8,7	8,9
Total	1667	97,9	100,0
Alguns dies puntuals	34	2,0	
Ns/Nc	2	,1	
Total	36	2,1	
Total	1703	100,0	

* Només llars amb un nucli familiar i sense altres persones

	Nombre de membres de la llar				Total
	2	3	4	5 o més	
Cap dia	38 6,6%	59 11,2%	52 11,0%	22 25,3%	171 10,3%
Menys de 2 dies	124 21,5%	128 24,2%	120 25,4%	15 17,2%	387 23,2%
Dos dies	277 48,0%	336 63,5%	297 62,8%	50 57,5%	960 57,6%
Més de dos dies	138 23,9%	6 1,1%	4 ,8%		148 8,9%
Total	577 100,0%	529 100,0%	473 100,0%	87 100,0%	1666 100,0%

* Només llars amb un nucli familiar i sense altres persones

	Tipologia de famílies			Total
	Parella sense fills	Parella amb fills	Monoparental	
Cap dia	30 6,1%	125 11,9%	16 12,9%	171 10,3%
Menys de 2 dies	103 21,1%	256 24,3%	28 22,6%	387 23,2%
Dos dies	225 46,1%	664 63,0%	71 57,3%	960 57,6%
Més de dos dies	130 26,6%	9 ,9%	9 7,3%	148 8,9%
Total	488 100,0%	1054 100,0%	124 100,0%	1666 100,0%

* Només llars amb un nucli familiar i sense altres persones

S'observa una coincidència més freqüent en les llars en les que hi ha menys membres ocupats, mentre que en les llars en què treballen més persones coincideixen menys. A més, segons l'ocupació de la dona o de l'home principal, destaca que els que treballen en els serveis de restauració, personals o de seguretat i els treballadors del comerç, són els que amb major proporció diuen que no coincideixen cap dia (entre un 23% i un 21%).

També es constata la influència de l'edat dels fills, de manera que en les llars amb fills petits (que almenys tenen un fill menor de 12 anys) coincideixen en major proporció que les llars on tots els fills són majors de 12 anys, i en el cas de les llars on no hi ha cap fill menor d'edat coincideixen menys dies.

(Els que han contestat que no coincideixen cap dia de la setmana N=224) Quin és el motiu principal pel qual no coincideixen?

	Freqüència	Percentatge	Percentatge vàlid
Feina	196	9,3	87,5
Activitats per separat	18	,9	8,0
Ns/nc	10	,5	4,5
Total	224	10,6	100,0
Coincideix algun dia	1882	89,4	
Total	2106	100,0	

En aquesta pregunta es demana el motiu principal pel qual les persones que viuen juntes no coincideixen habitualment cap dia de la setmana i majoritàriament és per la feina, és a dir que l'activitat laboral de un o de més membres de la llar fa que no pugin coincidir cap dia habitualment, i en menor proporció perquè aquestes persones fan activitats per separat.

Quines activitats principals (màxim 3) acostumen a fer tots plegats durant el temps de lleure?

	Freqüència	Percentatge
Esports	789	42,4
Viatges	377	20,2
Hobbies	51	2,7
Sortides	572	30,7
Televisió, Internet...	421	22,6
Passejar, parc	665	35,7
Vida familiar	532	28,6
Cap activitat	220	11,8
Altres	21	1,1
Ns/nc	19	1,0
Base	1863	

Tots enquestats (que viuen amb més persones)

	Freqüència	Percentatge
Esports	759	46,3
Viatges	360	22,0
Hobbies	49	3,0
Sortides	531	32,4
Televisió, Internet...	376	23,0
Passejar, parc	619	37,8
Vida familiar	484	29,5
Cap activitat	123	7,5
Altres	19	1,2
Ns/nc	13	,8
Base	1638	

* Només els enquestats que coincideixen algun dia

Entre les activitats que acostumen a fer habitualment tots junts durant el temps de lleure es poden distingir dos grups: per una banda hi ha activitats físiques i que es realitzen fora de la llar com són fer esports, passejar, fer sortides i viatges, i per una altra banda també hi ha les activitats més casolanes com fer vida familiar, veure la televisió, Internet, etc.

Considerant només les llars amb un nucli familiar simple (sense altres persones), les parelles sense fills fan viatges i sortides amb major proporció que els altres tipus de llar, mentre que les parelles amb fills són les que acostumen a fer esports tots plegats en major proporció. Les llars monoparentals són les que més destaquen en les activitats més casolanes: vida familiar, televisió

	Freqüència	Percentatge
Esports	750	44,1
Viatges	361	21,2
Hobbies	45	2,6
Sortides	537	31,6
Televisió, Internet...	379	22,3
Passejar, parc	636	37,4
Vida familiar	482	28,3
Cap activitat	180	10,6
Altres	19	1,1
Ns/nc	15	,9
Total	1702	100,0

* Només llars amb un nucli familiar sense altres persones

	Tipologia de famílies						Total	
	Parella sense fills		Parella amb fills		Mare/Pare sol amb fills		casos	%
	casos	%	casos	%	casos	%		
Esports	189	38,5	536	49,5	25	19,7	750	44,1
Viatges	116	23,6	230	21,2	15	11,8	361	21,2
Hobbies	26	5,3	16	1,5	3	2,4	45	2,6
Sortides	178	36,3	322	29,7	37	29,1	537	31,6
Televisió, Internet	108	22,0	232	21,4	39	30,7	379	22,3
Passejar, parc	196	39,9	405	37,4	35	27,6	636	37,4
Vida familiar	137	27,9	294	27,1	50	39,4	481	28,3
Cap activitat	29	5,9	133	12,3	18	14,2	180	10,6
Altres	5	1,0	9	,8	5	3,9	19	1,1
Ns/nc	6	1,2	8	,7	1	,8	15	,9
Base	491	100,0	1083	100,0	127	100,0	1701	100,0

En el cas de les parelles sense fills s'observa una clara relació del tipus d'activitats d'oci que fan plegats en funció de l'edat, de manera que en els grups més joves (menors de 40 anys) hi ha una gran proporció de llars en les que fan esport, disminuint notablement entre els grups de més edat. També disminueix amb l'edat la proporció de parelles que fan viatges i sortides, mentre que augmenta la proporció de les parelles que fan vida

familiar, i activitats més casolanes (televisió) i hobbies. Així doncs sembla que l'edat és un factor clau per explicar el tipus d'activitats conjuntes que fan les parelles sense fills.

Pel que fa a les parelles amb fills, també s'observa una tendència similar (al passar als grups de més edat augmenta la proporció de parelles que fan més vida familiar i disminueix la proporció dels que fan esport, viatges i sortides); per una altra part, l'edat dels fills també es correlaciona amb les activitats d'oci que fan tots junts ja que les llars amb algun fill menor de 12 anys fan en major proporció esports i viatges, mentre que les llars amb fills més grans (majors de 18 anys) fan més freqüentment vida familiar i oci casolà (televisió).

Coincideix habitualment tota la família (s'entén els que viuen a la llar) en el període de vacances?

	Freqüència	Percentatge
Sí, coincidim tots, totes les vacances	1188	63,8
Si, coincidim tots, només una part de les vacances	257	13,8
Sí, coincidim només alguns membres, totes les vacances	127	6,8
Sí,coincidim només alguns membres, una part de les vacances	55	3,0
No coincidim	216	11,6
No fan vacances	9	,5
Ns/nc	11	,6
Total	1863	100,0

Entre totes les llars amb més d'un membre, el 64% coincideixen totes les persones durant les vacances, mentre que un 24% coincideixen només una part de les vacances i o només alguns membres de la llar. Només en un 12% de les llars no coincideixen cap de les persones que conviuen durant almenys part de les vacances.

Les llars de només dues persones són les que més coincideixen durant les vacances, i aquesta proporció va disminuint en les llars amb més membres.

Segons el tipus de llar destaca que les parelles sense fills són les que amb major proporció coincideixen totes les vacances (el 89%), seguides de les parelles amb fills (el 59%) i les llars monoparentals (el 48%) –tot i que el 30% de les llars monoparentals no coincideixen–, mentre que el tipus de llar que menys coincideixen durant les vacances són les llars sense nucli familiar (el 70% de les llars de dues o més persones) i les llars amb dos o més nuclis familiars (el 54%) –en aquest cas perquè són les llars més nombroses i per tant les que és més difícil que puguin coincidir totes les persones.

(Els que han contestat que no coincideixen o no fan vacances) Quin és el motiu principal pel qual no coincideixen en les vacances?

	Freqüència	Percentatge	Percentatge vàlid
Fill/a pel seu compte	27	1,3	12,0
Incompatibilitat horaris laborals	154	7,3	68,4
Motius familiars	6	,3	2,7
Són independents	26	1,2	11,6
Per motius laborals	2	,1	,9
Malaltia	3	,1	1,3
Per motius econòmics	1	,0	,4
Ns/Nc	6	,3	2,7
Total	225	10,7	100,0
Coincideixen part o totes vacances	1881	89,3	
Total	2106	100,0	

	Freqüència	Percentatge
Fill/a pel seu compte	23	13,1
Incompatibilitat horaris laborals	128	73,1
Motius familiars	3	1,7
Són independents	11	6,3
Per motius laborals	2	1,1
Malaltia	3	1,7
Per motius econòmics	1	,6
Ns/Nc	4	2,3
Total	175	100,0

* Només llars amb un nucli familiar

Entre les persones que no coincideixen mai durant les vacances, destaca com a motiu la incompatibilitat per motius laborals, i en segon lloc perquè alguna de les persones fan les vacances pel seu compte, és a dir que les planegen per separat perquè tot i conviure a la mateixa llar ho fan independentment de les altres persones.

Vostè té la intenció de viure sempre a Andorra o marxar algun dia?

	Freqüència	Percentatge
Marxar en un futur proper	103	4,9
Marxar en un futur llunyà	196	9,3
Quedar-se	1631	77,4
Ns/nc	176	8,4
Total	2106	100,0

El 77% de les persones enquestades tenen intenció de continuar vivint a Andorra, és a dir, que no tenen previst marxar, mentre que un 14% sí que té intenció de marxar d'Andorra (un 9% a llarg termini i un 5% en un futur proper).

Segons els grups d'edat destaca que la proporció dels que tenen intenció de quedar-se a viure a Andorra va augmentant amb l'edat (del 51% dels que tenen entre 18 i 24 anys i el 74% dels que tenen entre 25 i 39 anys, fins el 81% dels que tenen entre 40 i 59 anys i el 90% dels majors de 60 anys), alhora que disminueix la proporció dels que tenen intenció de marxar ja sigui en un futur proper o a llarg termini (el 31% dels més joves però només el 5% dels majors de 60 anys) i dels que no ho saben (del 18% dels que tenen entre 18 i 24 anys al 5% dels majors de 60 anys). Aquesta relació sembla lògica per la progressiva estabilització de la situació tant a nivell personal com laboral amb l'edat, de manera que els joves poden tenir unes expectatives de canvi per intentar millorar (tenen un nivell formatiu més elevat i no tenen càrregues familiars), mentre que les persones de més edat tenen més dificultats per canviar (sobretot per la seva situació personal, en molts casos amb responsabilitats familiars) alhora que possiblement prefereixen una major estabilitat.

També els casats (80%), separats o divorciats (80%) i vidus (91%) diuen en major proporció que tenen intenció de quedar-se a Andorra, que les parelles de fet (76%) i els solters (64%), de manera que es constata un menor interès per marxar entre les persones amb majors responsabilitats o amb una situació familiar més establerta alhora que també són els grups amb una mitjana d'edat més gran.

En funció del país de naixement, les persones nascudes a Andorra són les que en major proporció tenen intenció de quedar-se al país (el 82% pensa quedar-se i el 10% té intenció de marxar), seguides de les persones nascudes a Espanya (el 80% té intenció de quedar-se i el 12% té intenció de marxar), i en menor proporció els originaris del grup d'altres països (el 76% té intenció de quedar-se i el 14% de marxar), de França (el 74% té intenció de quedar-se i el 16% pensa marxar), destacant les persones nascudes a Portugal com les que tenen intenció de quedar-se en menor proporció (el 57% té intenció de quedar-se i el 33% té intenció de marxar). Si s'analitza segons la nacionalitat, també són els andorrans els que diuen que volen quedar-se al país amb un percentatge més alt (el 85%), seguits del grup d'altres nacionalitats (el 80%), els francesos (78%) i els espanyols (75%), però només el 57% dels portuguesos.

Segons els anys de residència també s'observa una relació amb la intenció de marxar o quedar-se a Andorra, de manera que la proporció dels que volen quedar-se augmenta

amb els anys de residència (del 57% dels que viuen a Andorra fa 5 anys o menys, fins el 83% dels que fa 18 anys o més que resideixen al país).

Segons el nivell d'estudis tenen intenció de quedar-se en major proporció les persones amb estudis universitaris (el 80%) que la resta de grups (76%), i en funció de l'ocupació els directius, propietaris i comandaments intermedis (86%), els professionals i tècnics (82%) i el personal administratiu (79%) són els que tenen intenció de quedar-se en major proporció, mentre que els treballadors del comerç (70%) i els treballadors no qualificats (60%) són els que ho diuen en menor proporció. Tenint en compte la relació entre el nivell d'estudis i la posició en el mercat de treball, sembla coherent que les persones amb menors nivells de formació que també tenen en major proporció llocs de treball menys qualificats siguin les que tenen intenció de marxar del país. A més, en relació a la nacionalitat, els portuguesos també tenen en major proporció estudis primaris i estan ocupats en els treballs menys qualificats, el que explicaria la major intenció de marxar d'Andorra d'aquest col·lectiu.

(Als que tenen intenció de quedar-se a Andorra) Motius principals (màxim 2) pels quals pensa quedar-se.

	Freqüència	Percentatge
Li agrada Andorra	575	35,3
Tenir la feina a Andorra/Negoci	419	25,7
És d'aquí/Nacionalitat	376	23,1
Tenir la vida muntada a Andorra	366	22,4
Tenir la família aquí	319	19,6
Pels fills	108	6,6
Tranquil·litat/Seguretat	70	4,3
Bona qualitat de vida	62	3,8
Pis comprat	54	3,3
Motius de salut/Vellesa	38	2,3
És l'únic que coneix	22	1,3
Clima, natura, esquí	14	,9
Altres	10	,6
Ns/Nc	31	1,9
Total	1631	

Els motius més esmentats per les persones que tenen intenció de quedar-se a viure al país són perquè els agrada Andorra (el 35%), perquè tenen la feina aquí (el 26%), perquè són d'aquí i tenen la nacionalitat (23%) i perquè tenen la vida muntada (22%) o tenen la família aquí (20%). En general són motius relacionats amb la seva situació familiar i/o laboral i amb el sentiment de pertinença, i en menor mesura es donen motius com la tranquil·litat i seguretat o la bona qualitat de vida que gaudeixen al país o altres motius personals.

(Als que tenen intenció de marxar d'Andorra) Motius principals (màxim 2) pels quals pensa marxar.

	Freqüència	Percentatge
Enyorança país d'origen	68	22,7
Nivell de vida car	68	22,7
Tenir la família i els amics al lloc d'origen	66	22,1
Jubilar-se al poble	45	15,1
No hi està a gust	38	12,7
Conèixer altres llocs	19	6,4
Estudis (fills)	19	6,4
Per la feina	12	4,0
Qualitat de vida millor al seu país	8	2,7
Motius de salut	5	1,7
Altres	25	8,4
Ns/Nc	7	2,3
Total	299	

Entre les persones que tenen intenció de marxar d'Andorra (ja sigui a curt termini o en un futur llunyà), destaquen com a principals motius el nivell de vida car d'Andorra (un 23%), però també l'enyorança del seu país d'origen (un 23%) i el fet de tenir família i amics al lloc d'origen (22%); un altre 15% té intenció de tornar al seu lloc d'origen quan acabi la seva activitat professional (al jubilar-se) i gairebé un 13% té intenció de marxar perquè no està a gust a Andorra. També es consideren altres aspectes com la intenció de conèixer altres llocs, per motius personals, familiars (estudis dels fills) i laborals, però en menor proporció.

Algun membre de la seva llar té intenció de marxar d'Andorra algun dia?

	Freqüència	Percentatge
Sí	258	13,8
No	1465	78,6
Ns/nc	140	7,5
Total	1863	100,0

Un 14% de les persones enquestades diu que algun membre de la seva llar té intenció de marxar d'Andorra algun dia, el mateix percentatge de persones que han dit que tenen intenció de marxar. De fet, s'observa una correlació entre aquestes dues preguntes ja que les persones que diuen que algun membre de la seva llar vol marxar del país també diuen en major proporció (el 72%) que tenen intenció de marxar, i per una altra part, el 91% dels que diuen que no hi ha cap membre de la seva llar que vulgui marxar, tampoc tenen intenció de marxar d'Andorra.

(Als que han contestat sí) Qui vol marxar? (multiresposta)

	Freqüència	Percentatge
Home principal	140	54,3
Dona principal	93	36,0
Fill/a	66	25,6
Germà/na home o dona principal	6	2,3
Pare/mare home o dona principal	4	1,6
Amic/amiga o company/a	7	2,7
Base	258	

Motius pels quals aquesta persona vol marxar? (un motiu per cadascuna de les persones que volen marxar)

	Freqüència	Percentatge
Enyorança país d'origen	60	23,3
Nivell de vida car	58	22,5
família i amics	47	18,2
Jubilar-se al poble	44	17,1
No hi està a gust	34	13,2
Estudis (fills)	18	7,0
Conèixer mon	15	5,8
Per la feina	13	5,0
Qualitat de vida millor al seu país	10	3,9
Altres	7	2,7
Ns/Nc	10	3,9
Base	258	

Entre els motius pels quals diuen que volen marxar aquestes persones s'observen unes proporcions molt similars als que deien els propis enquestats que volien marxar: enyorança del país d'origen (23%), nivell de vida car (22%), el fet de tenir família i amics al lloc d'origen (18%), voler retornar al jubilar-se (17%) o perquè no estan a gust a Andorra (13%).

CONCLUSIONS

En el conjunt dels països europeus es constata una tendència a la disminució de la mida mitjana de les llars en les darreres dècades: cada cop hi ha més llars però amb menys membres.³⁷

Amb el procés de modernització s'ha accelerat el procés de desfamiliarització de la societat (passant d'una societat de famílies a una societat d'individus), de manera que la família ha anat perdent moltes de les funcions que complia en les societats preindustrials, centrant-se en les funcions de reproducció biològica, en part de la socialització dels fills i en la funció afectiva. Això ha comportat nous models familiars i ha transformat el cicle de vida familiar, amb nous itineraris en la formació i dissolució de les llars i famílies: augmenten les unions consensuals (parelles de fet) i també les separacions i els divorcis. Els fills són producte d'una decisió voluntària dels pares, però se'n tenen menys degut al cost econòmic i als canvis en el projecte de vida que suposa tenir-los; l'edat mitjana de la maternitat augmenta, i degut a la disminució de la nupcialitat també augmenta la maternitat fora del matrimoni, encara que moltes parelles acaben casant-se quan tenen fills. Per una altra part, els joves allarguen la permanència a la llar d'origen (sobretot al països del sud d'Europa), i l'augment de l'esperança de vida, permet que les persones grans visquin més temps en llars independents, fenòmens que incideixen en les relacions intergeneracionals (major coexistència de generacions).³⁸

En el cas d'Andorra, aquest procés de desinstitucionalització familiar ha suposat el pas d'una societat organitzada al voltant de la casa (com a unitat de residència, de producció i de consum, on també s'articula la reproducció social: posició econòmica i social, transmissió de propietats i representació política) i del model de família troncal (amb més d'una generació dins la mateixa casa)³⁹, a una societat individualitzada on la família nuclear és el model predominant, tot i que altres tipus de llar van en augment (monoparentals, unipersonals).

Així, la forma de convivència més freqüent a Andorra és la família nuclear (formada per dos progenitors i fills/es dependents): les llars formades per una parella amb fills representen prop del 55% de les llars d'Andorra, i gairebé un 70% de la població viu en aquest tipus de llar. En la majoria dels casos es tracta d'un nucli familiar simple (només un 6% d'aquestes llars són ampliades, és a dir, que conviuen amb altres persones, sobretot amb algun dels pares o amb algun germà d'un dels membres de la parella). La majoria de les parelles tenen entre 40 i 59 anys (amb una mitjana d'edat de 43,9 anys), corresponent a l'etapa del cicle familiar de cria dels fills, i la majoria dels fills són menors de 18 anys (l'edat mitjana dels fills és de 13,8 anys).

Un 25% de les llars estan formades per parelles sense fills, i un 18% de la població viu en aquest tipus de llar. La mitjana d'edat d'aquestes parelles és de 47,8 anys, i es poden

---

³⁷ En els països de la UE-15, el nombre de llars ha passat de 92 milions l'any 1961 a 148 milions l'any 1995 i 152 milions l'any 2000, mentre que la dimensió mitjana de les llars ha passat de 3,3 persones l'any 1961 a 2,5 persones l'any 2000.

³⁸ López Villanueva, C.: "Transformaciones de los hogares y las familias en la sociedad de la información". Disponible a <<http://www.peretarres.org/eutses/recursos/clopez.pdf>>

³⁹ De la Parte Cano, I.; Mas Canalís, D. (2000): *La casa a Andorra. Dues històries de família*. Barcelona, Editorial Alta Fulla.

trobar en diferents fases del cicle familiar: parelles joves que encara no han tingut fills i parelles d'edat avançada amb fills emancipats que ja no viuen a la llar.

Les famílies monoparentals (progenitor sol amb fill/s) representen un 7% de les llars d'Andorra (un 6% de la població viu en aquest tipus de llar). La formació d'una llar monoparental té diferents orígens (separació o divorci, viduitat, maternitat en solitari). En el cas d'Andorra el 49% dels progenitors de les llars monoparentals són vidus, un 41% estan separats o divorciats i un 6% solters. La majoria de llars monoparentals està formada per dones separades o divorciades de 40 a 59 anys amb fill/s a càrrec (només un 8% de les llars monoparentals estan formades per pares sols amb fill/s), i per vídues majors de 60 anys, jubilades, amb fills adults que treballen (aproximadament una de cada tres llars monoparentals).⁴⁰ És a dir, que dins les famílies monoparentals hi ha diferents situacions: fills petits que depenen del progenitor, fills adults que encara no s'han emancipat o que han retornat a la llar del progenitor, progenitors que depenen dels fills, etc. La major proporció de dones que encapçalen llars monoparentals s'explica perquè hi ha més vídues que vidus, i també pel fet que en cas d'una ruptura matrimonial acostuma a ser la dona la que es fa càrrec dels fills.⁴¹

A Andorra un 4% de la població viu sola (prop d'un 12% de les llars són unipersonals). Majoritàriament són persones de més de 25 anys, solteres (50%), separades/divorciades (20%) o vídues (26%), si bé s'observen diferències en l'estat civil d'homes i dones que viuen sols en funció de l'edat: els homes tenen percentatges més elevats de vida en solitari que les dones entre el 25 i els 60 anys i són majoritàriament solters (si bé entre els 40 i els 59 anys la proporció de separats o divorciats supera la de solters) mentre que en edats més avançades (a partir de 60 anys) hi ha més dones que viuen en una llar unipersonal i són majoritàriament vídues (a causa de la mortalitat diferencial entre homes i dones). Així, aquestes llars acullen persones en diferents etapes del cicle familiar: joves que decideixen emancipar-se i anar-se'n a viure sols/es (si bé en molts casos són llars unipersonals transitòries, que es converteixen en llars uninuclears quan formalitzen una relació amb una parella estable, casant-se o cohabitant), persones separades o divorciades que opten per viure soles si no tenen fills a càrrec (pot ser una situació temporal o definitiva, compatible amb la semicohabitació o prèvia a la formació d'un nou nucli familiar), i persones vídues (per l'augment de l'esperança de vida i l'augment del grau d'autonomia residencial de les persones grans).

Les llars en les que conviuen dues o més persones sense formar un nucli familiar, representen una forma de convivència minoritària (només representen un 1,5% del total de les llars d'Andorra i poc més d'un 1% de la població), ja que només una petita part dels joves deixen la llar d'origen per anar a viure amb altres persones si no és amb la seva parella, per formar un nou nucli familiar. En tres de cada cinc llars les persones que hi conviuen no tenen cap relació de parentiu (són companys de pis, amics...), mentre que dues de cada cinc són llars formades per persones amb alguna relació familiar (sobretot germans). Aquestes llars sense un nucli familiar responen a diferents situacions socials i personals: es pot tractar d'una forma de convivència més o menys

---

⁴⁰ La mitjana d'edat dels progenitors (56,7 anys) i dels fill (24,8 anys) en les llars monoparentals és més alta que en el cas de les llars biparentals.

⁴¹ De fet, la relació maternofilial és l'expressió mínima sobre la que es basa la institució familiar (família matrifocal). En les societats modernes occidentals el pare tendeix a desaparèixer de l'escena familiar, físicament –en el cas de famílies monoparentals– o simbòlicament –en la societat patriarcal el pare era el que conferia la posició social a la resta de la família– (Flaquer, 1999).

transitòria dels joves després d'emancipar-se de la llar d'origen (per amistat o acord convivencial, per facilitar l'ocupació de l'habitatge, etc.), una situació a la que s'arriba després de passar per altres formes familiars (després de la dissolució d'una parella) o es pot tractar d'una relació de servei (cuidadors, servei domèstic, etc.). Aquest tipus de llars estan formades sobretot per persones que han nascut fora d'Andorra i amb pocs anys de residència, el indica que majoritàriament es tracta de persones immigrades que han arribat a Andorra per motius laborals i que comparteixen habitatge amb altres persones com a forma de convivència provisional (per compartir les despeses de l'habitatge...).

Les llars amb més d'un nucli familiar (múltiples o plurinuclears) són actualment poc freqüents a Andorra (representen menys de l'1% de les llars i un 1% de la població), ja que la formació d'una parella acostuma a anar lligada a la neolocalitat (residència de la nova parella en un lloc diferent del que serveix de residència a les seves famílies d'origen). La convivència de dos o més nuclis familiars pot ser en alguns casos una situació transitòria (una parella que s'acaba de formar conviu amb els pares d'un d'ells mentre no poden aconseguir el seu propi habitatge, una parella porta a viure amb ells els pares d'un dels cònjuges, etc.), pot ser degut a motius laborals o econòmics (convivència conjunta per la continuació d'un negoci familiar), o com una manera d'estalviar en un entorn on els pisos són cars.

Així, tot i que predominen les llars amb un nucli familiar, hi ha una gran diversitat de projectes familiars en funció de les noves estratègies de convivència. L'evolució des del model de família tradicional institucional o patriarcal, a la família nuclear o fusional i a la família postnuclear o individualista, ha esdevingut amb els processos de *privatització* (institució familiar com a àmbit privat), *individualització* (autonomització de les persones dels seus lligams comunitaris) i *desinstitucionalització* (diversificació dels estils familiars i construcció d'una nova legitimitat).⁴² S'ha passat d'un model de relacions familiars més rígides i jerarquitzades (desigualtat adscrita en funció de l'edat i el sexe) a un model més igualitari (equiparació legal dels drets i deures dels cònjuges).

Aquest procés de transformació familiar ha suposat el pas de la centralitat en les relacions paternofiliars a la centralitat en les relacions de parella, però també ha augmentat la fragilitat del vincle matrimonial, que ara es basa en nous valors individualistes, d'autorealització i satisfacció personals. Així s'ha passat del matrimoni vitalici a una situació on es legitima "l'egoisme" individual amb unes relacions basades en una renovació constant de l'acord interpersonal. Per una altra part, el fet que la majoria de les parelles es formen entre persones d'un estatus socioeconòmic similar (homogàmia), pot semblar contradictori amb la idea que s'ha construït socialment a partir del mite de l'amor romàntic, que considera l'amor com a element decisiu en la formació d'una parella.

Les dades mostren que la majoria de les parelles es formen entre homes i dones d'edat similar (si bé l'home té una mitjana de 2,7 anys més que la seva parella), de la mateixa nacionalitat i país d'origen (endogàmia), i amb el mateix o similar nivell d'estudis (homogàmia educativa); fins i tot a nivell laboral, quan treballen els dos membres de la parella, tenen ocupacions similars. L'estudi de l'homogàmia permet analitzar la correlació de forces a l'interior de la parella, ja que el membre que es troba en una

---

⁴² Flaquer, Ll.; Solsona, M. (1995): "La situació de la família a Barcelona". *Barcelona Societat: Revista d'informació i estudis socials*, núm 3.

millor posició té avantatges a l'hora de negociar els rols conjugals. Tradicionalment les dones tendien a emparellar-se amb homes d'un nivell social superior (hipergàmia) com a medi de mobilitat social ascendent, si bé actualment es tendeix cap a una situació més equilibrada. Tot i això, dins la llar encara es manté la divisió de rols en funció del gènere (les dones són les que s'encarreguen majoritàriament de les tasques en l'àmbit domèstic i familiar com, per exemple, l'atenció dels infants i de les persones que requereixen alguna atenció especial: gent gran, malalts, discapacitats).

La importància de l'entorn familiar, també es posa de manifest amb l'herència del capital cultural, ja que accedeixen en major proporció a la formació universitària els joves que els seus pares tenen estudis superiors (situació que també es correlaciona amb un alt nivell econòmic i categories professionals elevades).

Les dades de l'enquesta també ens permeten comprovar la importància dels vincles familiars més enllà de la convivència, ja que la majoria de les persones tenen familiars amb els que habitualment mantenen relació i reconeixen que en cas de necessitat o quan tenen algun problema hi recorren (només un 26% diu que mai), amb més freqüència si tenen aquests familiars a prop. I finalment, destaca que malgrat les dificultats que pot comportar el ritme de vida actual, la majoria de persones coincideixen amb els familiars amb els que conviuen en algun moment al llarg del dia i alguns dies a la setmana (i durant el període de vacances), en els que comparteixen alguna activitat o fan vida familiar.

En definitiva, doncs, veiem que la institució familiar andorrana ha estat sotmesa a una gran transformació des de models tradicionals a models actuals. De fet, la transformació encara continua, i s'insereix en el corrent de canvis profunds que viu la institució familiar arreu dels països del nostre entorn. Algunes de les línies tendencials d'aquest canvi ja han quedat reflectides en el present estudi. D'altres que estan encara per venir, però que ja s'entreveuen, caldrà seguir-les de ben a prop, en els propers temps. En tot cas, però, el que resulta evident, a la llum de les dades estudiades, és que una de les institucions socials més dinàmiques i canviants a Andorra en aquests moments és, justament, la institució de la família.

BIBLIOGRAFIA

Alberdi, I. (1999): *La nueva familia española*. Madrid, Taurus.

Cardús, S. (2000): *El desconcert de l'educació*. Barcelona, La campana.

Eurostat: "Trends in households in the European Union: 1995-2025". *Statistics in focus. Population and social conditions*.

Disponible a http://www.eu-datashop.de/download/EN/sta_kurz/thema3/nk_03_24.pdf

Fernández Cordón, J. A.; Tobio Soler, C. (1998): "Las familias monoparentales en España", *Revista de Investigaciones Sociológicas*, núm. 83.

De la Parte Cano, I.; Mas Canalís, D. (2000): *La casa a Andorra. Dues històries de família*. Barcelona, Editorial Alta Fulla.

Flaquer, Ll.; Solsona, M. (1995): "La situació de la família a Barcelona". *Barcelona Societat: Revista d'informació i estudis socials*, núm 3.

Flaquer, Ll. (1988): *El destino de la familia*. Barcelona, Ariel.

Flaquer, Ll. (1999): *La estrella menguante del padre*. Barcelona, Ariel.

Flaquer, Ll.: "Homogamia, individualismo y familia: modelos de análisis para la formación de la pareja". *Revista Internacional de Sociología*. Nº 5, Mayo-Agosto 1993.

Flaquer, Ll. (2000): *Las políticas familiares en un perspectiva comparada*. Colección Estudios Sociales, núm. 3. Barcelona, Fundación "la Caixa".

Flaquer, Ll. (Coord. 2002): *Informe sobre la situació de la família a Catalunya: Un intent de diagnòstic*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Dept. Benestar Social.

Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona: *Enquesta de la regió de Barcelona 2000: Condicions de vida i hàbits de la població*.

Disponible a: <http://campus.uab.es/iermb/enquesta2000/IG/indexig.html>

Instituto Nacional de Estadística: "Definiciones censales básicas" *Censo de Población y Viviendas 2001*. Disponible a <http://www.ine.es/censo2001/6.pdf>

Kerckhoff, A.C. (1963). "Patterns of Homogamy in Mate Selection". En Anderson, M.: *Sociology of the family*. Penguin: Harmondsworth, 1971.

Lamo de Espinosa, E. (1995): "¿Nuevas formas de familia?". *Claves de la razón práctica*, nº 50.

López Villanueva, C.: "Transformaciones de los hogares y las familias en la sociedad de la información". Disponible a <http://www.peretarres.org/eutses/recursos/clopez.pdf>

Moreno, L. (2001): "La "vía media" española del modelo de bienestar mediterráneo". *Papers*, 63/64.

Rodríguez García, D.: *Endogamia, exogamia y relaciones interétnicas. Un estudio sobre la formación y dinámica de la pareja y la familia centrado en inmigrantes de Senegal y Gambia entre Cataluña y África*. Tesis UAB.

Roigé, X.(1998): “Les xarxes de parentiu” dins Giner, S.: *La Societat Catalana*. Barcelona, Institut d’estadística de Catalunya.

Samper, Ll.; Mayoral, D. (1998): “Homogamia educativa y capital cultural”. *Papers*. N°54.

Saralegui, J.; Seoane, P. (1999): “La familia española según el panel de hogares de la UE”. *Revista Fuentes Estadísticas*, N° 37. Disponible a <http://www.ine.es/fuentes/numero37/pag9.htm>

Segalen, M (1992): “Antropología histórica de la familia”. *Taurus*. Madrid